

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning

Leder inflytande över skolarbetet till engagemang?

Anna Fritzén och Martin Karlsson

”Inriktning/specialisering/LAU350”

Handledare: Christina Ribbhagen

Rapportnummer: Ht06 2490-06

Abstract

Examinationsnivå:	C – uppsats, 10 poäng.
Titel:	Leder inflytande över skolarbetet till engagemang?
Författare:	Anna Fritzén och Martin Karlsson
Termin och år:	Termin 7 samt termin 9, HT 2006
Institution:	Utbildnings- och forskarnämnden för lärarutbildning.
Handledare:	Christina Ribbhagen
Rapportnummer:	
Nyckelord:	Delaktighet, Inflytande, Engagemang, Lärande och Inlärningsstilar

Syfte

I vårt examensarbete avser vi att studera sambandet mellan elevers engagemang och elevinflytande över det egna lärandet, dels för att inflytande lyfts fram som något viktigt i Lpo 94, dels för att en av de viktigaste uppgifterna en lärare står inför är att engagera eleverna. Detta vill vi göra genom att fråga om de kan påverka arbetsmetoder och innehåll i lektioner samt om detta då leder till ökat engagemang. Vi vill ta reda på hur eleverna ser på sin egen inlärningsituation och om de upplever att de har inflytande över och känner sig delaktiga i sitt eget lärande.

Metod och material

Eftersom vi var intresserade av frågor med karaktären *hur många*, t.ex. hur många elever som upplever att de har inflytande över sitt eget lärande, valde vi att använda oss av en kvantitativ undersökning, i form av en enkät, med såväl slutna (bestämda) som öppna (fria) svarsalternativ.

Resultat

Ett intressant resultat visar att om eleverna upplever att de kan bestämma ”*mycket*” vad gäller arbetsmetoder och att arbetsmetoden ”*passar bra*”, upplever 96 % av eleverna att de är mycket engagerade. Men när eleverna upplever att de får vara med och bestämma arbetsmetoder men arbetsmetoden inte passa dem, sjunker antalet elever som upplever sig ”*mycket*” engagerade till 40 %.

Förord

Vi är två lärarstudenter som är intresserade av att undersöka hur elevernas möjligheter att påverka sin inlärningsituation ser ut. Vi vill ta reda på om eleverna upplever att de får vara med och utöva inflytande över innehåll och arbetsmetoder samt om detta inflytande leder till att de blir mer engagerade i skolarbetet. När vi läste bl.a. social och kognitiv utveckling hos barn, ungdomar och vuxna, väcktes vårt intresse för elevers delaktighet och inflytande. Utifrån detta intresse diskuterade vi tillsammans fram vad denna C-uppsats ska handla om.

Vi är båda bosatta på en liten ort ca 8 mil från Göteborgs Universitet och fann det naturligt att skriva tillsammans, särskilt då detta arbete skrivs över jul- och nyårshelgerna då alla gärna vill vara hemma och dessutom är upptagna med allt vad som hör julen till. Stundtals har vi arbetat enskilt och stundtals arbetat tillsammans, beroende på var i arbetet vi befunnit oss.

Vi vill även passa på att tacka vår handledare Christina Ribbhagen som har hjälpt oss och väglett oss där vi behövt. Christina har alltid funnits till hands då vi bett om tips eller stöd.

Innehållsförteckning

Abstract	2
Innehållsförteckning	4
Tabellförteckning	5
Syfte	8
Arbetets frågeställningar:	8
Teoretiskt ramverk	9
Inflytande och delaktighet	9
Sammanfattning av styrdokumentens skrivningar om inflytande och delaktighet	11
Lärprocessen	13
Sammanfattning av litteratur	18
Metod	21
Metodval	21
Enkätens utformning	21
Urval	21
Genomförande	22
Etik	22
Bortfall	23
Metoddiskussion och tillförlitlighet	23
Bearbetning av resultat	25
Resultat	26
Redovisning av resultat	26
Skolornas arbete med delaktighet, inflytande och arbetsmetoder	26
Resultat Styrdokument	27
Resultat inflytande	27
Arbetsmetoder	28
Resultat Inlärningsmetoder	29
Resultat engagemang	31
Slutdiskussion	34
Styrdokument	34
Inflytande	35
Inlärningsmetoder	36
Engagemang	38
Om eleverna får vara med att bestämma arbetsmetod och arbetsmetoden dessutom passar, leder detta till ökat engagemang?	38
Vad har vi lärt oss?	40
Förslag till fortsatt forskning	40
Referenslista	41
Internet	42

Bilaga 1 Lärarinstruktionen

Bilaga 2 Enkäten

Tabellförteckning

Figur 1	Selbergs modell för lärande	Sidan 15
Figur 2	Inlärningsstilar och exempel på metoder	Sidan 17
Tabell 1.	Hur mycket <i>vill</i> Du som elev vara med och bestämma om? <ul style="list-style-type: none">• Vad du får lära dig i de olika ämnena?	Sidan 26.
Tabell 2.	Hur mycket <i>kan</i> Du som elev vara med och bestämma om? <ul style="list-style-type: none">• Vad du får lära dig i de olika ämnena?	Sidan 27.
Tabell 3.	Hur mycket <i>vill</i> Du som elev vara med och bestämma om? <ul style="list-style-type: none">• Hur ni ska arbeta t.ex. om ni ska arbeta i grupp, göra egna undersökningar eller lyssna på läraren?	Sidan 27.
Tabell 4.	Hur mycket <i>kan</i> Du som elev vara med och bestämma om? <ul style="list-style-type: none">• Hur ni ska arbeta t.ex. om ni ska arbeta i grupp, göra egna undersökningar eller lyssna på läraren	Sidan 28.
Tabell 5.	Vilken arbetsmetod <i>passar</i> Dig bäst?	Sidan 28.
Tabell 6.	Vilket sätt är <i>vanligast</i> i skolan tycker Du?	Sidan 29.
Tabell 7.	Hur bra, allt som allt, tycker Du att det undervisningssätt som nu finns i skolan <i>passar</i> dig?	Sidan 29.
Tabell 8.	Hur mycket engagerar eleverna sig i skolarbetet?	Sidan 30.
Tabell 9.	Hur stort blir elevernas engagemang om eleverna får bestämma arbetsmetod??	Sidan 30.
Tabell 10.	Hur stort blir elevernas engagemang om eleverna har ett undervisningssätt som passar??	Sidan 31.
Tabell 11.	Om eleverna får bestämma arbetsmetod och om det passar dem leder detta till engagemang?	Sidan 32.

Inledning

För att eleverna ska kunna engagera sig i skolarbetet krävs, enligt pedagogiska forskare som t ex Ahlberg, Dysthe och Marton, såväl helhetsperspektiv på undervisningen för att förstå sammanhang som motivation och lust att lära. Enligt Lpo 94, under rubriken 2.2 *Kunskaper*, ska skolan sträva mot att hjälpa eleven hitta sitt eget sätt att lära. ”Utforskande, nyfikenhet och lust att lära skall utgöra en grund för undervisningen” (Lpo 94, s 9). För att som lärare leva upp till detta krävs såväl kunskap om hur inlärningsprocessen går till, som förmåga att skapa engagemang i undervisningen. I ljuset av detta finns det ett behov, enligt oss, att ta reda på om eleverna själva upplever att de är mer engagerade i skolarbetet om de får vara med och påverka sitt eget lärande.

Vi som blivande lärare vill undersöka om eleverna har en inlärningsituation som passar dem, samt om de själva får vara med och påverka innehåll i och upplägg av lektionerna så att det passar dem på bästa sätt. Under vår utbildning har vi läst, bl a i skollagen och läroplaner, att elever ska kunna påverka sitt eget lärande. I en undersökning, som genomförts av Skolverket, *Attityder till skolan* (Skolverket, 2004) i årskurserna 7-9, kan man läsa att ”sju av tio vill påverka och fyra av tio anser sig kunna påverka vad de får lära sig i skolan” (Skolverket, 2004:13). Eleverna tycker, enligt undersökningen, att de flesta lärare lyckas engagera och ta tillvara deras erfarenheter och synpunkter. 76 % av eleverna menar att de är väldigt eller ganska mycket engagerade i skolarbetet, och fler elever upplever också att det känns meningsfullt att gå i skolan och att de har lust att lära (Ibid.). Men undersökningen visar också att eleverna vill ha mer inflytande på framförallt den pedagogiska verksamheten dvs. över vad innehåll och arbetsmetoder än vad de upplever att de har.

Den pedagogiska forskningen, med vilka vi menar bl.a. Ahlberg, Dysthe och Marton har idag bytt fokus från hur läraren ska förmedla kunskaper på bästa sätt till att undersöka hur man skapar så bra inlärningsmiljöer som möjligt för eleverna, dvs. själva lärprocessen. Inläring sker på olika sätt, enligt forskarna och inget sätt är ”rätt” eller ”fel”. Några lär sig bäst genom att testa praktiskt, andra behöver teorier och förklaringar först, t ex skriven text i en lärobok, somliga behöver se hur andra gör eller att läraren berättar om hur det ska gå till, några behöver vara delaktiga, känna för och uppleva det de ska lära sig. Det handlar ytterst om hur och varför vi söker och tar emot information och hur vi sedan bearbetar och lagrar den. Allas behov måste tillfredsställas i skolan enligt styrdokumentet. Idealet vore att alla elever har möjlighet att påverka vilka inlärningsmetoder de själva vill använda sig av.

I Skolverkets referensmaterial *Det öppna lärorummet* av Eliasson och Lindö (Skolverket, 1999) beskrivs hur ett undersökande arbetssätt kan hjälpa elever att hitta sitt eget sätt att skaffa sig kunskap och definierar lärandet som informationskompetens. Kan man dra slutsatser som att eleverna blir mer engagerade om de får vara med och delta i upplägget av lektioner?

En annan intressant fråga är om eleverna själva upplever att de får större inflytande över sitt eget lärande ju äldre de blir. I skollagen (2000) 4 kap 2§ står det att ”Eleverna skall ha inflytande över hur deras utbildning utformas. Omfattningen och utformningen av elevernas inflytande skall anpassas efter deras ålder och mognad” (s 32).

Följande kan man läsa i Lpo 94 under *Rättigheter och skyldigheter*:

Skolan skall klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har, vilka krav skolan ställer och vilka rättigheter och skyldigheter elever och deras vårdnadshavare har. Att den enskilda skolan är tydlig i fråga om mål, innehåll och arbetsformer är en förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan (Lpo 94, s 5).

I en tidigare studie under vår lärarutbildning har vi behandlat frågan om inflytande och delaktighet ur ett lärarperspektiv. Denna studie (Bertilsson, Edvardsson & Fritzén, 2004) visar att de lärare som intervjuades var överens om att delaktighet är något som eleverna inte är medvetna om. Lärarna ansåg också att elevernas ålder påverkar hur stort inflytande de kan ha i sitt eget lärande. Delaktighet är något som måste tränas in, menade de intervjuade lärarna. Definitionen på delaktighet skiljde sig åt mellan lärarna: en lärare sa att det handlar om att eleven ska vara i centrum, en annan att delaktighet har att göra med att kunna skapa en dialog i klassrummet och en tredje att det har med mål och syften och barns ålder att göra (Ibid.) .

Vidare visar studien (Bertilsson m.fl., 2004) att de intervjuade lärarna menade att deras eget arbetssätt påverkar elevernas delaktighet. Som lärare gäller det att vara flexibel och lyhörd, menade de, samt att låta eleverna få lov att vara delaktiga i innehåll av t.ex. arbetsschema. Lärarna sa också att de själva har med sig uppnåendemålen när de arbetar, men de trodde inte att eleverna vet vilka syften och mål som ska uppnås. Resultatet av de observationer vi gjorde i samband med tidigare studier (Bertilsson m.fl., 2004) visar att de intervjuade lärarna inte talar om för eleverna vad syftet med lektionen var.

Under vår Verksamhets Förlagda Utbildningsperioder (VFU) har vi upplevt att lärarna inte verkar informera om elevernas rättigheter och skyldigheter i skolan. Skollagen är tydlig med att eleverna ska ha inflytande och vara delaktiga i skolan. I Lpo 94 står det att man ständigt ska arbeta med att utveckla elevernas inflytande och delaktighet och att detta är en förutsättning för att eleverna ska lära sig något. Under rubriken *2.3 Elevernas ansvar och inflytande* står följande att läsa:

De demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig, skall omfatta alla elever. Elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling förutsätter att de tar ett allt större ansvar för det egna arbetet och för skolmiljön, samt att de får ett reellt inflytande på utbildningens utformning. Enligt skollagen åligger det alla som arbetar i skolan att verka för demokratiska arbetsformer (Lpo 94, s 13).

Vi vill undersöka om det upplevda inflytandet över arbetsmetoder har betydelse för elevernas engagemang och hur väl eleverna upplever att arbetsmetoderna passar det egna sättet att lära in. En annan fråga som också är intressant att diskutera är om eleverna upplever att deras inflytande ökar ju högre upp i årskurserna de kommer.

”Elevinflytande på allvar är en fråga om ett genuint engagemang, om delaktighet och ansvar. För att utveckla formerna för demokrati i skolan och för lusten att lära och lära tillsammans, krävs en livfull och oavbruten dialog en anda av ömsesidig respekt. Elevinflytandet måste bli tydligt i hela sin mångfald. Relationer, uttryck och sammanhang där elevers inflytande kommer in och påverkar skolans liv måste bli synliga för alla – inte minst för eleverna” (Skolverket, 98:398).

Syfte

I Skolverkets referensmaterial (Skolverket, 1999) beskrivs hur ett undersökande arbetssätt kan hjälpa elever att hitta sitt eget sätt att skaffa sig kunskap och definierar lärandet som informationskompetens. Under våra VFU-perioder har vi upplevt att eleverna inte har särskilt stort reellt inflytande. Den forskning, som vi kommit i kontakt med, bl a Skolverkets attitydundersökning (2004), och egna tidigare studier kring delaktighet och inflytande, tyder på att elever upplever att de inte har tillräckligt med inflytande. Skolverkets rapport (2004) visar att 53 % av eleverna vill ha ökat inflytande över sitt eget lärande. 79 % av eleverna anser att arbetssätten för det mesta är bra (Ibid.). Man kan också se i Skolverkets rapport (2004) att 76 % känner sig engagerade i skolan men att de vill ha större inflytande över den pedagogiska verksamheten.

I vårt examensarbete avser vi att studera sambandet mellan elevers engagemang och elevinflytande över det egna lärandet, dels för att inflytande lyfts fram som något viktigt i Lpo 94, dels för att en av de viktigaste uppgifterna en lärare står inför är att engagera eleverna. Detta vill vi göra genom att fråga om de kan påverka arbetsmetoder och innehåll i lektioner samt om detta då leder till ökat engagemang. Vi vill ta reda på hur eleverna ser på sin egen inlärningsituation och om de upplever att de har inflytande över och känner sig delaktiga i sitt eget lärande.

Det är också intressant att ta reda på om eleverna vet vilka mål, vilket innehåll och vilka arbetsformer skolan har eftersom det står i Lpo 94 under *Rättigheter och skyldigheter* att eleverna ska veta vilka mål utbildningen har, vilka krav skolan ställer och vilka rättigheter och skyldigheter eleverna har. Detta är viktiga förutsättningar för att eleverna ska ha ett reellt inflytande, enligt Lpo. Hur många elever har sett Lpo 94 och kursplanerna? Och hur många elever känner till målen de ska uppnå? Vi vill också veta om eleverna känner till att de har rätt att ha inflytande över sitt eget lärande. I Lpo 94 står det dessutom att inflytandet ska öka med ålder och mognad. Upplever eleverna att de kan vara med och påverka alltmer ju äldre de blir?

Arbetets frågeställningar:

- Kan eleverna till styrdokumentet?
- Upplever eleverna att de har inflytande över sitt eget lärande, såsom innehåll i lektioner och val av arbetsmetoder? Kan de sig delaktiga i skolarbetet?
- Är det så att 9:orna upplever sig ha mer inflytande än 7:orna?
- Upplever eleverna att lärarnas metoder stämmer med hur de tycker att de lär sig bäst?
- Finns det något samband mellan att påverkan av lektionsupplägg, arbetsmetod och elevers engagemang?
- Hur har rektorerna arbetat/arbetar med inflytande och delaktighet?

Teoretiskt ramverk

I denna del beskrivs vad litteraturen och styrdokumenterna säger om elevers inflytande och delaktighet och hur man som lärare kan/ska arbeta för att eleverna ska få reellt inflytande och känna sig delaktiga i skolarbetet. Vi kommer också att behandla lärprocessen och i hur hög grad elevernas möjlighet till inflytande över egna lärprocesser påverkar deras engagemang i skolarbetet. Dessa skrivningar kommer senare att ställas mot hur eleverna i undersökningen tycker sig uppfatta sitt eget inflytande över och delaktighet i sitt eget lärande i skolan.

Inflytande och delaktighet

Definition av begreppen

Enligt Nationalencyklopedin (2006) betyder *inflytande* "(permanent) möjlighet att påverka viss utveckling e.d." och *delaktighet* "aktiv medverkan /.../ ofta med tonvikt på känslan av att vara till nytta, ha medinflytande o.d."

I förordet till *Jag vill ha inflytande över allt* från Skolverket (98:398) kan man läsa följande definition av begreppet elevinflytande:

Elevinflytande är ett mångtydigt begrepp. Det handlar om arbetet i skolan, skolans arbetsmiljö och formella beslutsprocesser. Men elevinflytande handlar dessutom om inflytande på arbetet i klassrummet och det egna lärandet. Elevinflytande på allvar är en fråga om ett genuint engagemang, om delaktighet och ansvar (Skolverket, 98:398, s 3).

Skolverket (98:398) skriver också att begreppet elevinflytande nuförtiden påträffas i såväl kommunala som privata skolors arbetsplaner. Man påpekar att i den senaste läroplanen, Lpo 94, tydliggörs elevers inflytande mer än tidigare men för den skull är begreppet inte något nytt. Elevinflytande fanns redan med på agendan 1946. Men definitionen av begreppet har blivit mångtydig och därmed också otydlig och diffus och det finns förmodligen lika många tolkningar av ordet som det finns lärare och elever. Benämningen elevinflytande är ett uttryck som i regel används i ett positivt sammanhang. Den vanligaste tolkningen av ordet är att det innebär något bra, "något gott i sig". Skolverket (98:398) kopplar ihop inflytande med engagemang, delaktighet och ansvar och menar att det ytterst handlar om att påverka det egna lärandet. Vem är det då som har tolkningsföreträde? Enligt rapporten från Skolverket kan eleverna ta ställning till när och hur, men inte vad och varför, när det gäller sin egen inläring. Det är lärarna som avgör vad de lägger i ordet och eleverna är beroende av lärarnas tolkning.

Delaktighet ur ett historiskt perspektiv

Inflytande och delaktighet har haft en central plats hos många filosofer och pedagoger i historien. Om man slår upp ordet *delaktighet* i sakordsregistret i Egidius (1999) bok *Pedagogik inför 2000-talet* finns ordet specifikt beskrivet på 19 ställen i boken. Det börjar med Rousseau (1712-1778) som menar att "alla bör vara delaktiga i allt som berör dem i samhälle och arbetsliv" (Egidius 1999:18). I boken *Émile eller om uppfostran* beskriver Rousseau hur Émile lär sig det han behöver "av tingen själva" (Egidius 1999, s 24). Eleverna ska själva komma underfund med hur de bäst vill hantera sin egen verklighet, menar Rousseau.Handledarens (lärarens, vår tolkning) uppgift är att skapa problemsituationer med hjälp av lagom svåra uppgifter i förhållande till elevernas mognad och erfarenhet. Detta är tankar vi känner igen i Skollagen (2000) och hos dagens pedagoger, bland andra Vygotskij, se t ex Egidius (1999).

Uttrycket ”redan de gamla grekerna” passar verkligen när man ska beskriva vad som tidigare är skrivet om *delaktighet*. Det handlar om något som är urgammalt, vanligt, inte nytt osv. Sokrates (470 f. Kr – 399 f. Kr) använde begreppet *självstyrt lärande* och han menade att *reflektion*, egen och tillsammans med andra, är en nödvändig del i lärprocessen. Också under renässansen på 1500-talet förekommer *självstyrt lärande* som en förutsättning för utveckling (Egidius 1999:165 f). Det intressanta är att begreppet självstyrning enligt NE (2006) betyder ”att självständigt fatta beslut om den egna verksamheten”.

Egidius (1999) beskriver hur Rousseaus tankar om delaktighet påverkade pedagoger och filosofer som t.ex. Friedrich Nietzsche (1844-1900) och Karl Marx (1818-1883) och i förlängningen också Vygotskij. Både Nietzsche och Marx menade att delaktighet och självstyrning är nödvändiga förutsättningar för såväl skolan som samhället i sin helhet. Marx påverkade i sin tur bl.a. Vygotskij (1896-1934) som hävdade att både delaktighet och självstyrning är viktiga ur ett socialt perspektiv. Läraren måste handleda eleverna genom deras skolgång, menade Vygotskij (Egidius, 1999). Dessa tankar har påverkat många av dagens pedagoger.

Inflytande och delaktighet i styrdokumentet

Styrdokumentet, dvs. skollag, läroplaner och kursplaner, beskriver de krav och förväntningar som samhället har på lärare i skolan. I Skollagen fastslås det att ”eleverna skall ha inflytande över hur deras utbildning utformas. Omfattningen och utformningen av elevernas inflytande skall anpassas efter deras ålder och mognad” (Skollagen, 2000, s 32). Läraren har inget val. Dessutom måste läraren, enligt Skollagen, hjälpa och stötta eleverna att bli allt bättre på att påverka och ta ansvar för sina studier ju äldre de blir.

I Lpo 94 kan man läsa i avsnittet *En likvärdig utbildning* att undervisningen i skolan ska anpassas till varje elevs behov och förutsättningar och utgå från dennes kunskap, erfarenhet, språk och bakgrund (Lpo 94, s 4). Målen är desamma oavsett var i landet utbildningen bedrivs men vägen att nå målen kan se olika ut beroende på individens förutsättningar och behov. Skolan ska, enligt Lpo94, ”ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet” (Lpo 94, s 4).

Under rubriken *Rättigheter och skyldigheter* kan man vidare läsa att det inte räcker med att lärare förmedlar de grundläggande demokratiska värderingarna. Utbildningen måste också ske i demokratiska former för att träna eleverna att aktivt ta del i livet utanför skolan och stärka dem i att ta eget ansvar. ”Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar” (Lpo 94, s 5).

Begreppet *delaktighet* finns inte att hitta på så många ställen i läroplanen. Men i *Mål och riktlinjer* står att läsa att läraren ska

.../ verka för att flickor och pojkar får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen, svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer och tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen och förbereda eleverna för delaktighet och medansvar och för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle (Läraryrket, 2002, s 18).

I *Med demokrati som uppdrag* (Skolverket, 2000:577) menar Skolverket att man genom att tydliggöra mål och strategier utifrån läroplanen kan öka både elevers och föräldrars insyn i skolans verksamhet. Detta skulle i sin tur leda till att både elever och föräldrar skulle kunna påverka mera i skolan och ställa krav utifrån erfarenheter och behov (s 50).

Skollagen - och läroplanen - är alltså mycket tydliga med att eleverna ska ha inflytande och vara delaktiga i sin utbildning. Skollagen förutsätter också att lärarna medverkar till att eleverna får allt större ansvar över sitt eget lärande ju äldre de blir.

Sammanfattning av styrdokumentens skrivningar om inflytande och delaktighet

Enligt styrdokumenterna ska eleverna bl.a.

- ha inflytande över hur utbildningen utformas,
- få allt större inflytande ju äldre de blir,
- få hjälp och stöttning av läraren att utveckla sin förmåga att påverka och ta ansvar,
- få pröva och utveckla sin förmåga oavsett kön,
- träna sig i att ta eget ansvar för sitt eget lärande,
- delta i planering och utvärdering av sin utbildning genom att välja bl a teman och aktiviteter,
- få pröva olika arbetsätt och arbetsformer,
- få hjälp att hitta arbetsformer som gynnar den egna inläringen.

Dessa punkter är förutsättningar, enligt styrdokumenterna, för att eleven ska känna sig delaktig i skolarbetet och kunna ta medansvar för de samhällliga rättigheter och skyldigheter som råder i en demokrati.

Andra förutsättningar för inflytande och delaktighet

Dysthe (1995) beskriver delaktighet med ordet dialog, ”ett muntligt samtal ansikte mot ansikte mellan två människor” (s 62). Författaren påpekar att det måste finnas en balans mellan lärarens prat och elevernas aktivitet för att ett lärande ska komma till stånd. Det kan aldrig bli en verklig dialog, dvs. delaktighet, enligt författaren, om inte läraren tar elevens förkunskaper på allvar, t ex genom att utgå från elevernas svar för att fördjupa och vidareutveckla undervisningen. Författaren menar också att det är viktigt att ge eleverna tid att reflektera och tänka själva kring olika problemområden (Ibid.).

Även Säljö (2000) och Ahlberg (2001) lyfter fram kommunikation som en nödvändig förutsättning för delaktighet. Säljö (2000) skriver att man måste använda kommunikation för att lära och utvecklas och menar att

Det är genom kommunikation som individen blir delaktig i kunskaper och färdigheter. Det är genom att höra vad andra talar om och hur de föreställer sig världen, som barnet blir medvetet om vad som är intressant och värdefullt att urskilja ur den mängd iakttagelser som man skulle kunna göra i varje situation (Säljö, 2000: 37).

Ahlberg (2001) lyfter dessutom fram att det, för att skapa förutsättningar för lärande, är viktigt att bygga goda relationer. Författaren menar att begreppen delaktighet och lärande hör ihop. De är ”grundbulten i skolans verksamhet och skapar förutsättningar för att en elev ska kunna fullgöra sin skolgång utan att uppleva misslyckanden och tillkortakommanden” (s 26).

Vad säger eleverna?

I Skolverkets undersökning *Jag vill ha inflytande över allt* (1998:398) säger de flesta elever att de vill vara med och bestämma i alla frågor som rör skolan. Men 48 procent av lärarna tror inte att eleverna klarar av att ta det ansvar som krävs. Lärarna anser att det blir svårare att hantera elevinflytande ju äldre eleverna är. En elev uttrycker i undersökningen, som utgår från elevernas berättelser, reflektioner, utvärderingar och från intervjuer med eleverna, att de måste föra en kamp med lärarna för att få ta ansvar för sin egen utbildning. Det handlar inte bara om, som lärarna tycks anse, att lämna in en hemuppgift i tid eller att komma i tid till lektionerna. I undersökningen påpekas att lärarna själva måste fundera över vad de egentligen gör, vilket förhållningssätt de har till eleverna och på vilket sätt de hjälper och stöttar eleverna till inflytande. Man påpekar också att eleverna måste få vara med i planeringen av skolarbetet från början.

I *Med Demokrati som uppdrag* från Skolverket (2000:577) påpekas, på samma sätt som bl a Dysthe (1995), Säljö (2000) och Ahlberg (2001) gör, att en öppen kommunikation, dialogen, är nödvändig för att eleverna ska utveckla sin förståelse för egna och andras uppfattningar. Det har visat sig att det finns olika uppfattningar om vad elevinflytande är och att det kan variera såväl mellan kommuner som mellan skolor i samma kommun. Många elever anser att skolan varken tar dem eller deras förslag på allvar, kanske för att lärarna själva inte känner att de är delaktiga i skolans arbete. Lärarna följer styrdokument och rektors instruktioner.

Eleverna säger i Skolverkets attitydundersökning från år 2000, att lärarna inte har förmågan att lyssna på och ta hänsyn till elevernas erfarenheter och åsikter. I undersökningen uppgav närmare hälften av lärarna att de inte har tillräckliga kunskaper i elevsocialt arbete. Genom att varje skola – och varje lärare tillsammans med sina elever - arbetar fram konkreta, tydliga mål och strategier utifrån läroplanen, kan eleverna få större insyn i skolan, större möjligheter att ställa krav på skolan och därmed påverka den (Skolverket, 2000).

Engagemang och inflytande

Kan ökat inflytande leda till ökat engagemang? I *Demokratins mekanismer* (red Gilljam & Hermansson, 2003) beskriver Maria Jarl hur reellt inflytande i en deltagardemokrati påverkar intresse och engagemang rent generellt (s 132ff). Hon skriver också att en viktig förutsättning för engagemanget är att individerna har ”ett eget kompetensområde eller rätt att fatta beslut i frågor som har betydelse för verksamheten”(s 133).

Vidare skriver Selberg (2001) i slutet av *Främja elevers lärande genom elevinflytande* att ”Klart är att lusten för lärandet ökar om man får möjlighet att vara med och påverka det man ska arbeta med och hur det arbetet ska ske” (s 163). Författaren lyfter också fram studier som visar att hur elevers intresse påverkar inläringen, dvs. ju mindre intresse de har för innehållet i undervisningen desto mer benägna är de att enbart lösa uppgifterna så att läraren blir tillräckligt nöjd. Djupare kunskaper kräver djupare intresse, menar författaren (Selberg, 2001:35). Hon konstaterar också att forskningen runt elevinflytande i praktiken visar ”att eleverna har liten grad av inflytande i sitt eget lärande, men också det att elevernas engagemang för lärandet ökar om de ges möjlighet att påverka sin arbetssituation” (Ibid. s 39).

Lärprocessen

I syfte att nå ett aktivt lärande handlar undervisning om mer än förmedling. Det handlar om att skapa förutsättningar för lärande genom att arrangera sammanhang och miljöer där individen aktivt kan tillägna sig kunskap och där kunskap snarare ses som en process än som en produkt. Denna syn på lärandet och kunskapandet sker som ett aktivt mellanmänniskt samspel, får också konsekvenser för hur skolans miljö och organisation utformas. Det förutsätter tillskapandet av meningsbärande sammanhang och en miljö och organisation som kan stödja barn och unga i utforskande, lärande och delaktighet (Skolverket, 1999, s 11ff)

Citatet är hämtat ur *Det öppna lärorummet* (Skolverket, 1999) och kommer från Skolverkets läroplansförslag *Växa i Lärande*. Det sammanfattar hur många av dagens pedagogiska forskare ser på lärprocessen och vad som är viktigt för att skapa inte bara lärande utan också delaktighet för eleverna i skolarbetet.

Elever, som har inflytande över sitt eget lärande, får ”ta ansvar för att lära sig, oftare lära sig hur man lär, får oftare ge och lyssna på förslag och idéer och lära sig av att misslyckas” (Selberg, 2001:108). Men det är svårt att få elever att vara delaktiga och arbeta självständigt om de inte får lära sig hur man gör (Ibid.).

Ändrat fokus på forskningen om lärandet

I början av 90-talet beskrev Lave och Wenger (Dysthe 2003) vilka förutsättningarna är för att ett lärande ska uppstå, som inte funnits så uttalat i tidigare forskning:

1. Vi är alla sociala varelser, vilket är en central aspekt vid lärande.
2. Kunskap betyder värdefull kompetens på olika område.
3. Kunskap har med deltagande och aktivt engagemang att göra.
4. Lärande skall producera mening, dvs. förmåga att uppleva världen och vårt engagemang som meningsfullt.

(Dysthe, 2003: 63)

Att delaktighet och engagemang har med kunskap att göra är säger bl.a Kveli, Ahlberg. Enligt Wenger måste eleverna vara fullt involverade i sin lärprocess, vara delaktiga i sitt eget lärande. Det handlar inte längre om traditionell undervisning för att skapa lärande hos elever (Dysthe 2003). Carlgren (1999) refererar till Resnick, som anser att skolan måste medverka till att vänja eleverna att påverka sin utbildning. Eleverna måste tränas i flexibelt tänkande och att reflektera över hur saker och ting kan förändras (Ibid.).

Carlgren och Marton (2001) menar att framtidens lärare behöver fokusera mer på hur och varför vi lär oss, dvs. själva lärandet, i stället för att som idag diskutera vilka metoder som används, dvs. själva undervisningen. Att diskutera hur man ska utveckla elevernas förmåga att lära kommer att bli viktigare än att diskutera hur man ska göra för att hinna med läroboken (Carlgren & Marton, 2001).

Styrdokumentet

Skolan har i uppdrag att ge eleverna förutsättningar att skaffa sig kunskaper som hjälper dem att möta framtiden på ett konstruktivt sätt, bl a genom att utveckla färdigheter i att kritiskt granska den information som flödar i ett modernt samhälle. Men lärarna ska också hjälpa eleverna att utveckla metoder för att utöka sin förståelse och sitt vetande (Lpo 94, s 5). Att ta till sig ny vetskap genom studiefärdigheter och olika metoder blir i framtidens samhälle en

viktig kunskap i sig, t.ex. att lära sig hur man får fram information, hur man värderar informationen och hur man kan göra sina val utifrån den värderade informationen.

Kunskap är ett begrepp som kan definieras på olika sätt. Enligt Nationalencyklopedin (2006) betyder ordet ”välbestämd föreställning om (visst) förhållande eller sakläge som ngn har lagrad i minnet etc., ofta som resultat av studier e.d. (insikt, kunnande, lärdom, vetande)”. I Lpo 94 beskrivs kunskap som ” fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet”. Dessa delar är beroende av och samspelar med varandra. Därför är det viktigt att skolan ger eleverna möjlighet att pröva olika kunskapsformer för att hitta metoder som utvecklar det egna lärandet (Lpo 94, s 6).

Förutsättningar för lärande

Ahlberg (2001) menar att det är nödvändigt att utgå från elevernas föreställningsvärld och låta dem själva pröva olika lösningar och strategier på problem. På så sätt kan eleverna uppleva mening och sammanhang i undervisningen och dessutom bli delaktiga i sitt eget lärande. Det allra viktigaste är, enligt författaren, att tydliggöra undervisningens mål och innehåll. En viktig förutsättning menar Ahlberg (2001) för att eleverna ska kunna vara delaktiga i sin egen läroprocess, är att de förstår målen för skolans arbete. Detta ställer krav på lärarna, anser författaren: ”För att skapa optimala möjligheter till lärande och deltagande för alla elever måste läraren ha kunskap i ämnet, didaktisk medvetenhet och förståelse för hur människor lär” (Ahlberg, 2001, s 27).

För Pramling och Mårdsjö (1997:34) är det viktigt att eleverna deltar aktivt i hela läroprocessen. Författarna refererar till Marton som beskriver den fenomenologiska forskningens viktigaste fråga: ”/.../ hur någon erfar (uppfattar, förstår, varseblir) något”. Skolverket (1999) definierar lärande i referensmaterialet *Det öppna lärorummet* med hjälp av Marton och Booth som att ”erfara aspekter på världen på ett nytt sätt” (s 11). Vidare anser de, med hänvisning till Marton och Säljö ”att det är i övergången mellan förutfattade idéer om ett fenomen samt en förbättrad förståelse av detta fenomen, som lärande sker” (s 11). Pramling och Mårdsjö (1997) påpekar att läraren måste ta vara på elevernas frågor och ta dessa på allvar, använda frågorna i undervisningen och ge dem möjligheter att reflektera. På så sätt kan läraren bygga sin undervisning utifrån elevernas intressen och tidigare erfarenheter, menar författarna. En viktig förutsättning är att eleverna lär sig att formulera frågor och också ett undersökande förhållningssätt till sin omvärld.

Genom att barn själva formulerar frågor är det deras erfarenhet som styr. /.../
Att börja uppfatta sig själv som någon som både kan söka kunskap och lösa problem är att börja se sig själv som en lärande person. Med andra ord någon som kan påverka sitt eget lärande och som förändras från att inte kunna till att kunna något” (Pramling & Mårdsjö, 1997, s 44).

I *Det öppna lärorummet* (Skolverket, 1999) kan man läsa att det är viktigt att ta tillvara elevernas erfarenheter och intressen. Eleverna måste få formulera sina egna frågor utifrån sina erfarenheter. Författarna understryker att det inte får vara läroboken eller lärarens kunskap som styr lärandet utan elevernas frågor i förhållande till läroplanens mål att uppnå och sträva efter. De menar att ett undersökande arbetssätt utgår från tidigare kunskaper och erfarenheter. ”Kunskap kan inte förmedlas av någon annan utan måste aktivt erövas genom att integrera nya insikter med tidigare erfarenheter” (s 17). Det viktigaste är att individen står i centrum och att det inte bara finns en väg att nå kunskap.

Läroprocessen ur ett helhetsperspektiv

Selberg (2001) hänvisar till Köhler som på 30-talet kom fram till att inflytande inte bara handlar om en lektion lite då och då som eleverna bestämmer över. Inflytande handlar om hur skolarbetet är organiserat och hur lärare och ledning förhåller sig till att låta eleverna påverka sitt skolarbete. Ju vidare ramar desto större möjlighet har eleverna att själva fritt planera sitt lärande. Selbergs egen forskning har visat att det mest effektiva, när det gäller elevinflytande, är att eleverna är med under hela skolarbetet. Då först skapas, enligt henne, ett effektivt och meningsfullt lärande. Detta stöds av Carlgren och Marton (2001), som med hänvisning till Booth, beskriver läroprocessen från start till mål som ett samspel mellan elever och lärare.

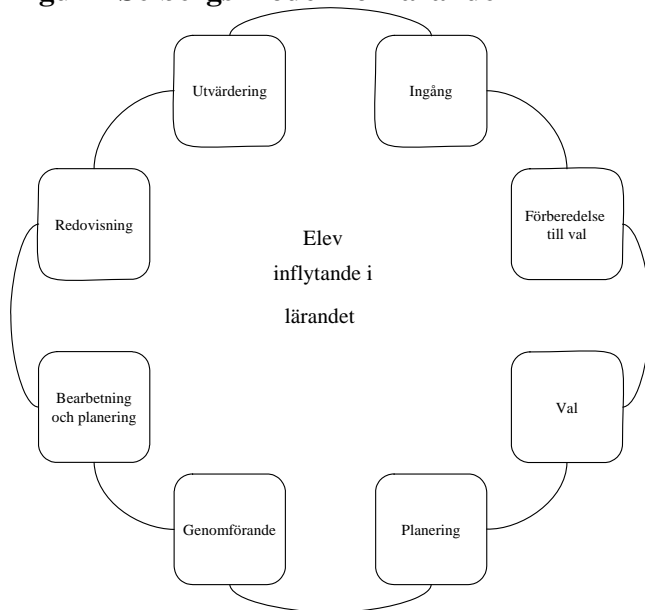
Selbergs modell för lärande

Selberg (2001) har beskrivit hur man i åtta steg skapar lärande med hjälp av elevinflytande. Förutsättningen för lärandet är, enligt författaren, dialogen mellan lärare och elev och mellan eleverna själva. Selberg sammanfattar de åtta stegen i tre block: planering, genomförande och redovisning/utvärdering. För varje steg beskriver Selberg konkret hur läraren kan arbeta/bör arbeta för att skapa delaktighet i hela läroprocessen, se figur nedan.

Planering

Första steget, Ingång till lärande, handlar om att fånga upp det eleverna funderar över och vill veta mer om, det som väcker frågor. I nästa steg, Förberedelser för val av arbete gäller det att formulera vad som är viktigt/oviktigt och vilka källor som finns att arbeta med. Därefter kommer steg 3, Val av arbete, där innehåll och arbetsform bestäms, vilka kunskaper och vilken förförståelse eleven har, vilka funderingar och frågor eleven har och vad eleven vill veta. Detta kopplas till kurs och läroplan, till mål att uppnå och att sträva mot. I nästa steg, Planering av arbete, avslutas själva planeringsblocket genom att lärare och elever tillsammans går igenom de tankar och funderingar som eleven/gruppen har och formulerar frågor utifrån dessa. Därefter formuleras syfte och mål, arbetets omfattning bestäms, liksom hur arbetet ska redovisas.

Figur 1 Selbergs modell för lärande

(Selberg 2001, s 1)

Genomförande

I femte steget, Genomförande av planerat arbete, får eleverna själva både söka information och lösa eventuella hinder/problem som kan uppstå. Detta steg tar ofta lika mycket tid som de övriga blocken var för sig.

Redovisning och utvärdering

Så kommer Planering av redovisning av lärandet då eleverna sammanställer, bearbetar och drar slutsatser av det insamlade materialet. Eleverna väljer ut det stoff som är relevant att ta upp utifrån frågeställningarna och förbereder Redovisning av läranderesultatet.

Det är viktigt att alla är med och diskuterar och reflekterar över det eleverna redovisar. I sista steget, Utvärdering/värdering av resultatet, får eleverna utvärdera sitt eget arbete, vad som har gått bra, vad som kan förbättras nästa gång, hur målen uppnåtts, vad eleven lärt sig osv. Även läraren bidrar öppet med sina kommentarer och reflektioner.

Lärprocessen och arbetsformer

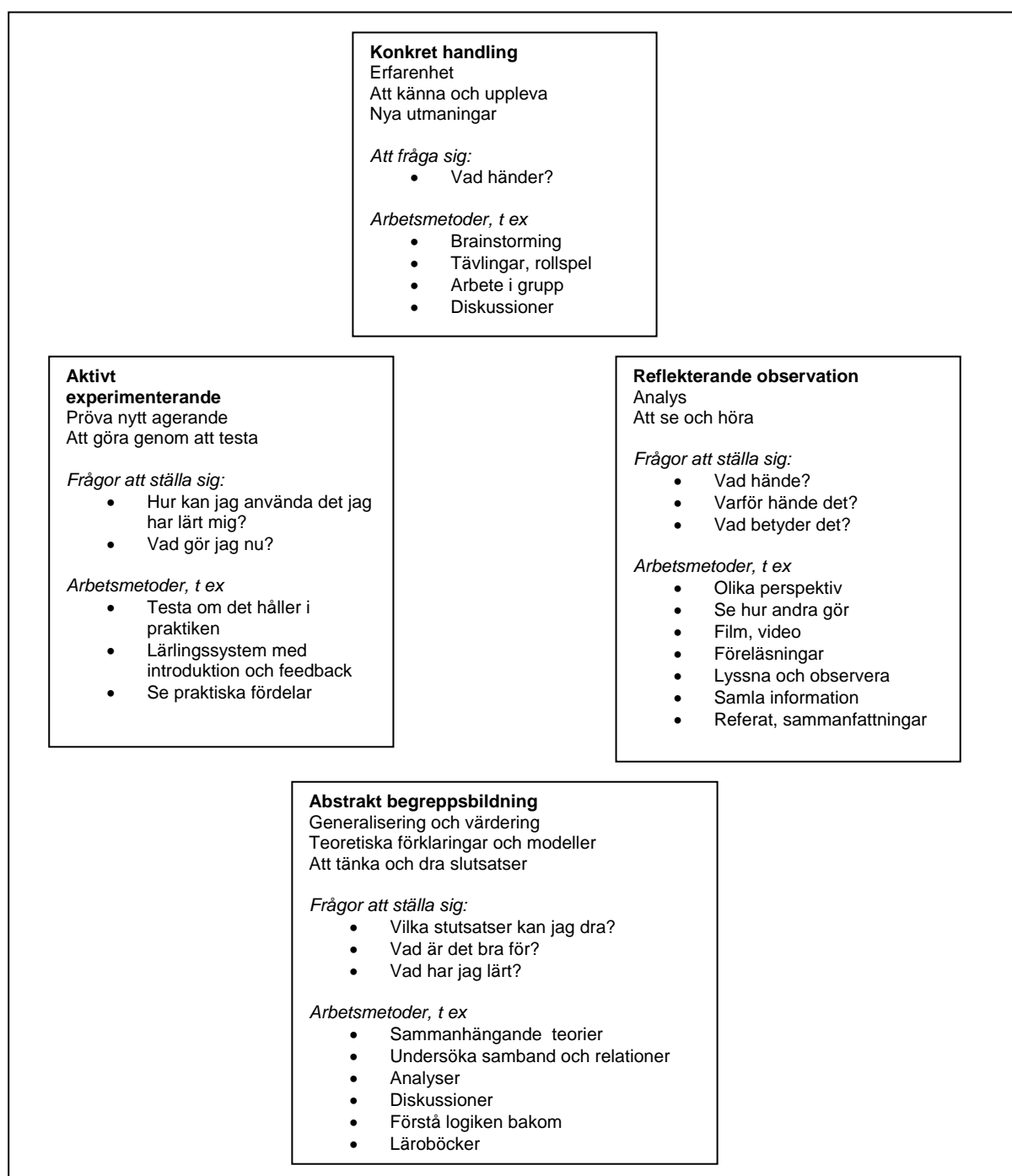
Det finns många som forskar kring inlärningsstilar, lärande och arbetsformer. De mest kända är kanske Rita och Kenneth Dunn som presenteras i Lena Boströms artikel *Inlärningsstilar – en introduktion* (Boström, 3/2002). ”Inlärningsstilar har en direkt anknytning till konkreta undervisningssituationer” (Ibid.), menar hon, som själv är forskare i ämnet. Makarna Dunn definierar inlärningsstilar som ”hur en individ koncentrerar sig, processar och bearbetar nytt och svårt material” (Boström, 3/2002). Att vi lär oss på olika sätt innebär att vi också har behov av olika arbetsmetoder för att lära oss på bästa sätt, menar bl a makarna Dunn och Boström. Vidare beskriver Boström (3/2002) också delar av den debatt som förts kring lärandet och arbetsformer under senare tid där bland andra professor Bengt-Eric Andersson, som skrev en debattbok ”*Spräng skolan*”, och Mats Ekholm, före detta generaldirektör för Skolverket, kritiserat lärare generellt för att ha en konservativ inställning till användandet av nya och icke-traditionella arbetsformer i skolan (Ibid.). Båda betonar också, enligt Boström (3/2002), att eleverna måste få hjälp med att hitta sin egen inlärningsstil för att klara de mål läroplanen stipulerar.

1981 presenterade David Kolb sin teori "Learning Cycle and Learning Style Inventory". Kolbs teori bygger på idéer och teorier som utvecklats av bl a Dewey, Lewin och Piaget. Christer Lorentzon (1997) redogör för Kolbs teorier. Lorentzon ville ta reda på varför vissa elever lär sig och andra inte, trots att förutsättningarna i omgivningen är desamma. Han finner stöd för sin hypotes, att det beror på att elever lär sig på olika sätt, har olika inlärningsstilar, hos David Kolb (Lorentzon, 1997). ”Den viktigaste användningen av denna kunskap är, som jag ser det, att man får en ökad medvetenhet om vilka aktiviteter för inläring som stämmer respektive inte stämmer med individens dominerande inlärningsstil och att man då kan göra ett bättre val mellan dessa aktiviteter, vilket leder till ett bättre utnyttjande av inläringstillfällena” (Lorentzon, 1997).

I Egidius *Pedagogik för 2000-talet* (1999) beskrivs kopplingen mellan Kolbs tankar och de tankar Dewey, Lewin och Piaget hade när de utvecklade sina pedagogiska modeller. John Dewey, som menade att elever bäst lär sig genom att vara aktiva och arbeta självständigt, kallade sin pedagogik för *problemmetod* och ansåg att det är nödvändigt att utgå från elevernas praktiska verklighet för att skapa ett lärande (Egidius, 1999:64 ff). Deweys devis *learning by doing* sammanfattar väl hans tankar om hur lärandet går till. ”För Dewey är det fråga om en dialektik – ett motsatsernas spel. Utan praktik blir teorin obegriplig, utan teori förstår man inte det praktiska” (Egidius, 1999:65). Piaget ansåg, liksom Dewey, att elever måste vara aktiva för att lära sig och menade dessutom att eleverna måste vara delaktiga i planeringen av sitt lärande (Egidius, 1999:102f). Kurt Lewin utvecklade en modell för ”ett lärande som är förankrat i upplevelse av konkret verklighet” (Egidius, 1999:118). Den konkreta upplevelsen är utgångspunkten för lärandet. Genom att observera och reflektera förstärks det man sett, hört eller känt. ”Tack vare dessa observationer och denna reflektion kan man göra generaliseringar och bilda begrepp, t ex kalla samtal för kommunikation och se telefonledningarna som elektroniska motorvägar” (Egidius, 1999:119). De nya begreppen och insikterna kan sedan testas för att kontrollera om de är hållbara eller inte – vilket blir en ny konkret upplevelse.

Vidare beskriver Egidius (1999, s 122f) hur Kolb byggde samman de tre modellerna för lärande. Dessutom integrerade Kolb faserna i problembaserat lärande, PBL som kom till Sverige på 1980-talet. Kolb kunde också visa att sättet att forska följde den modell för lärande han utvecklade (Egidius, s 122). I sin bok *Att lära och utvecklas i arbetsmiljön* (1986) beskriver Paul Moxnes en modell för att lära genom erfarenhet, där han har utvecklat Lewins och Kolbs fyra steg, bland annat med frågor till varje steg som kan hjälpa till att tydliggöra lärandet (Moxnes, s 58). Genom att sätta ihop de två modellerna får man följande bild som dessutom är kompletterad med exempel på lämpliga arbetsmetoder hämtade från Lorentzon (1997), kopplade till de olika inlärningsstilarna:

Figur 2 Inlärningsstilar och exempel på metoder

Sammanställning utifrån Egidius (1999, s 122) och Moxnes (1986, s 59) samt exempel på arbetsmetoder från Lorentzon (1997)

Såväl Selberg (2001) som Kolb (1997) och Moxnes (1986) påtalar vikten av att anpassa arbetsmetoder utifrån elevernas behov. Enligt Kolb (1997) har individer olika preferenser när det gäller hur man lär, vissa föredrar att arbeta praktiskt först, andra att förstå teorierna, förstå varför, först. Somliga vill höra hur andra har gjort, andra vill själva uppleva situationen osv. (Lorentzon, 1997). Och, som Lorentzon (1997) påpekar, blir elevernas lärande påverkat av vilka arbetsmetoder läraren (eller de själva) väljer. Även Dysthe (1995) anser att läraren bör ta reda på hur eleverna lär sig bäst. Inlärningsmiljön har betydelse, enligt Selberg (2001), för att eleverna ska känna att de har inflytande på och är delaktiga i sitt lärande. Med hjälp av kommunikation/dialog lärare och elever emellan skapas, enl. Selberg, en bra lärandemiljö som gynnar elevinflytande. Här är lärarens förhållningssätt viktigt, anser författaren (2001).

Engagemang och inlärningsmetoder

Kveli (1994) beskriver varför elevinflytande är viktigt för att eleverna ska känna sig motiverade och engagerade i skolarbetet och menar att eleverna själva måste påverka vilka inlärningsmetoder som passar dem bäst:

Kunskaper om inläring visar oss hur avgörande det är att eleverna själva är motiverade och aktivt går in för arbetet. De måste uppleva arbetet som spännande, nyttigt och viktigt, och de måste få känna att de klarar saker och ting och utvecklas. Det är flera förhållanden i undervisningen som kan bidra och motivera eleverna och skapa ett aktivt inlärningsarbete. Det är i övrigt inte möjligt att peka ut bestämda arbetsformer som de mest stimulerande eller mest effektiva. Här varierar uppfattningarna och önskemålen från person till person och från uppgift till uppgift (Kveli, 1994: 107).

För att en elev ska bli engagerad i en uppgift behöver den, påpekar Dysthe (1995), vara kopplad till elevens eget liv, egna erfarenheter och upplevelser. ”Och det är själva grunden för att lära, att det kommer från dig själv och inte från andra. Men det är något vi hela tiden glömmer bort i skolan” (s 99).

Ahlberg (2001) anser att alltför många elever fortfarande måste arbeta med sådant de inte är särskilt intresserade av och engagerade i. Författaren påpekar att det är viktigt att eleverna ”uppfattar mening och sammanhang och får tillfälle att utnyttja sin kreativitet och nyfikenhet” (s 10). Det betyder, enligt Ahlberg (2001), att lärare måste anpassa både innehåll, upplägg och organisation till elevernas olika förutsättningar att lära. Vidare menar författaren att det är bättre att ställa frågor, leta efter olika möjligheter och pröva många olika lösningar än att försöka peka ut den rätta lösningen (Ibid.).

Sammanfattning av litteratur

Inflytande

Skolverket (98:398) konstaterar att elevinflytande är ett mångtydigt begrepp. Detta har vi själva stött på när vi under våra VFU-perioder diskuterat inflytande och delaktighet med våra handledare. Skolverket konstaterar också att ”Elevinflytande på allvar är en fråga om ett genuint engagemang, om delaktighet och ansvar”(Skolverket 98:398).

Redan under antikens Grekland använde bl a Sokrates begreppet självstyrt lärande. Rousseau skrev under 1700-talet att ”alla bör vara delaktiga i allt som berör dem i samhälle och arbetsliv”(Egidius s 24). Detta påverkade många filosofer och pedagoger efter honom, bl.a. Marx, som hävdade att delaktighet är en nödvändighet för samhällets utveckling liksom Vygotskij, som bl a menar om att läraren måste handleda sina elever och skapa problemsituationer som är anpassade till elevernas ålder och mognad (Egidius, 1999).

Styrdokumentet är tydliga vad gäller inflytande och att det är lärarens skyldighet att medverka till att eleverna får ett allt större ansvar för sitt lärande. Skollagen fastslår att "elever skall ha inflytande över hur deras utbildning utformas" (2000, 4 kap 2:32). I Lpo 94 kan man läsa att utbildningen ska anpassas till elevernas behov och förutsättningar och att eleverna ska få utrymme att utvecklas oberoende av kön. Dessutom ska eleverna, enligt Lpo 94, delta i planering och utvärdering för att bli utveckla sin förmåga att ta eget ansvar.

Att inflytande och delaktighet handlar om samspel och kommunikation är många överens om, t ex Dysthe (1995), som menar att dialog förutsätter att läraren tar elevernas frågor på allvar. Säljö (2000) skriver att "Det är genom kommunikation som individen blir delaktig i kunskaper och färdigheter" (Säljö, 2000:37). Ahlberg (2001) anser att begreppen delaktighet och lärande är grundbulten som skapar förutsättningar för elevernas lärande. Eleverna själva säger att de vill vara med och bestämma över sitt lärande (Skolverket 1998:398) och att de inte vill kämpa med lärarna för att få ta sitt ansvar.

En viktig fråga är om ökat inflytande kan leda till ökat engagemang. Ja, det kan det göra rent generellt, enligt Jarl i *Demokratins mekanismer* (red Gilljam & Hermansson, 2003), men det krävs att det finns något reellt att ha inflytande över. Även Selberg (2001) anser "att lusten för lärandet ökar om man får möjlighet att vara med och påverka det man ska arbeta med och hur det ska ske" (s 35).

Lärprocessen

Forskningen kring lärandet har ändrat fokus från att handla om hur man ska göra för att hinna med läroboken till att handla om hur vi lär. Elever som har inflytande över sitt eget lärande får bli lära sig att ta ansvar och att lära sig av sina misslyckanden, enligt Selberg (2001). Lave och Wenge menar att "Kunskap har med deltagande och aktivt engagemang att göra" (Dysthe 2003:63). Carlgren och Marton (2001) trycker på att lärarna behöver bli bättre på själva lärandet, dvs. hur man utvecklar elevernas förmåga att lära. Detta finns det stöd för i styrdokumentet, bli Lpo 94, där man kan läsa att skolan ska hjälpa eleverna att hitta egna metoder för att utveckla sitt lärande.

Det är viktigt att lärarna har kunskap om hur vi lär, att de förstår hur lärprocessen går till, anser även Ahlberg (2001) och påpekar att en lika viktig förutsättning för lärande är att eleverna förstår målen för skolarbetet. Såväl Pramling och Mårdsjö (1997) som Eliasson och Lindö (1999), menar att lärarna måste ta elevernas frågor på allvar och därigenom bygga undervisningen på deras intressen och tidigare erfarenheter. Då kan eleverna ta aktiv del i sin egen lärprocess, anser Pramling och Mårdsjö (1997). Eleverna måste stå i centrum och det är de själva som, med hjälp av ett undersökande arbetssätt, aktivt ska erövra nya kunskaper och färdigheter och integrera dessa med tidigare (Skolverket, 1999).

Om eleverna har inflytande över sin lärprocess skapas ett meningsfullt lärande, visar Selbergs forskning (2001) och ger ett förslag till hur man som lärare konkret kan arbeta för att skapa ett lärande som utgår från elevernas intressen, frågor och behov och där dialogen mellan alla parter i klassrummet är central.

Forskningen visar, bli Kolb (Lorentzon, 1997 samt Egidius, 1999) liksom Rita och Kenneth Dunn (Boström, 3/2002) att vi alla har olika inlärningsstilar och att det påverkar vårt lärande negativt om vi tvingas använda arbetsmetoder som inte passar oss. Därför är det viktigt att eleverna får hjälp att hitta sin egen inlärningsstil. I debatten om lärare och arbetsformer har det framförts kritik mot att lärare generellt har en konservativ inställning till arbetsformer

(Boström, 3/2002). Såväl Dysthe (1995) och Selberg (2001) som Moxnes (1986) menar att det är viktigt att anpassa arbetsmetoderna utifrån hur eleverna lär sig bäst.

Inflytande är viktigt för att eleverna ska känna sig engagerade och motiverade, anser Kveli (1994). Ahlberg (2001) menar att alltför många elever fortfarande arbetar med sådant de inte är engagerade i och att detta missgynnar kreativiteten och nyfikenheten. Dysthe (1995) skriver att arbetsuppgifterna måste vara kopplade till elevernas erfarenheter och upplevelser. Annars blir engagemanget lidande.

Metod

Metodval

För att besvara våra frågor genomförde vi en enkät. Eftersom vi var intresserade av frågor med karaktären *hur många*, t.ex. hur många elever som upplever att de har inflytande över sitt eget lärande, valde vi att använda oss av en kvantitativ undersökning i form av en enkät (bilaga 1), med både slutna (bestämda) och öppna (fria) svarsalternativ. Trost (2001) menar att, i motsats till de kvalitativa metoderna, utmärks de kvantitativa av en hög grad av formalisering och struktur. Man har en större kontroll över undersökningen och metodvalet bestämmer på förhand vilka svar man kan tänkas få på frågor kring det utvalda problemområdet. Kvantitativa metoder lämpar sig för formaliserade analyser, jämförelser och testning av generaliserbarhet i kombination med statistiska mätmetoder (Trost, 2001).

Vi kunde, genom att använda en enkät, få svar från en större grupp elever än vad vi hade kunnat få genom intervjuer, och på så sätt ge större tyngd åt resultatet (Stukat, 2005:42). Vid intervjuer är man intresserad av andra typer av frågor. Trost (2001:22) menar att om man vill kunna ange frekvenser ska man genomföra en kvantitativ undersökning.

Enkätens utformning

En utav svårigheterna med enkätundersökningar är att formulera bra frågor. Det finns till och med forskare som forskar kring frågeformuleringars betydelse på heltid. De frågor som finns med i vår enkät ser lite olika ut. Det finns både öppna och slutna frågor och de slutna frågorna har lite varierande utformning när det gäller skalor. Vi har ställt vissa frågor i enkäten som vi inte använder oss av. Delvis beror det på att vissa är tagna direkt från skolverkets attitydundersökning (2004) och vissa har vi använt för att ”det är vanligt att inleda med neutrala frågor” (Patel och Davidsson, 2003:73). Exempel på en fråga som vi inte använt oss av är deras kön. Det hade varit intressant att ta reda på om man kan dra några slutsatser utifrån detta. Ett annat skäl till att inkludera frågor som vi inte analyserar i detta arbete är att vi tänker oss att de kan vara intressanta för skolorna och vi kommer att sammanställa en enkel rapport där alla frågor finns med som vi ska ge till rektorerna vid de båda skolorna.

I många av de frågor som vi formulerat själva har vi valt att använda oss av 7 - gradiga skalor. Det är bra att ha en ojämn skala så att man får ett mittalternativ. Vi vill inte tvinga dem att ställning för eller emot. Vi valde 7 steg istället för den vanligt förekommande 11- stegsskalan. Detta gjorde vi dels för att vi upplever att det är lättare att visualisera 7 steg än 11 steg, dels för att vårt urval är ganska litet. Det fanns en risk att det hade blivit för få personer i varje cell. I analysen slår vi sedan samman svarsalternativen, förenklar, så att det blir lättare att överblicka, vi förtydligar. Nackdelen med att förenkla är att man tappar bort information.

Urval

Skolverket har genomfört en attitydundersökning av elever i högstadiet i hela Sverige, där de bl.a. undersökte om eleverna upplever att de har inflytande. Vi ville nu precisera undersökningen ännu mer och ta reda på om eleverna, tack vare att de har inflytande över sitt eget lärande, t.ex. genom att välja arbetsmetoder som passar dem, upplever att de är mer engagerade. Det visade sig att vi endast kunde använda vissa delar av Skolverkets material för att jämföra med vårt resultat, eftersom flera frågor vi har intresserat oss för inte finns med i Skolverkets attitydundersökning (2004).

Vi valde att genomföra vår undersökning i år 7 och år 9 på två skolor. De båda skolorna ligger i småsamhällen i samma kommun. Båda skolorna har stort upptagningsområde från såväl samhället som landsbygden runt omkring. Det finns nästan inga invandrare i kommunen och upptaget är från både medelklass och arbetarklass.

På varje skola finns det tre klasser av vardera år 7 och år 9, vilket innebar att vi kunde arbeta med sex klasser som går i år 7 och sex klasser som går i år 9. Anledningen till att vi valde att koncentrera oss på dessa åldrar är att Skolverket genomförde sin undersökning (Skolverket, 2004) i högstadiet och vi ville jämföra våra resultat med Skolverkets. Dessutom vill vi se om det stämmer, som det står i LPO 94, att elevernas inflytande ska öka med ålder, dvs. anser de sig ha större inflytande i år 9 än i år 7?

Det hade varit önskvärt att genomföra en större representativ undersökning med ett slumpmässigt urval av fler 7:or och 9:or i Sverige, som Skolverket gjorde (2 000 elever), så att vi hade kunnat generalisera våra svar så som Skolverket har gjort. Detta har inte varit möjligt inom ramen för vårt examensarbete på 10 poäng, varken ekonomiskt eller tidsmässigt. Vårt urval är inte representativt och detta får betydelse för de slutsatser vi kan dra.

Genomförande

När vi kände oss klara med enkäten, genomförde vi två pilotundersökningar med två elever från år 7. Nyberg (2000) menar, att det är en viktig del i processen att genomföra pilotundersökningar och han påpekar att man bör samtala med piloterna efteråt och be dem att öppet berätta vad de inte förstått eller vad de tror kan missförstås (Ibid.). Pilotundersökningarna och samtalen efter visade de brister som vi behövde förbättra, bland annat tydliggöra vissa frågor så att eleverna lättare förstod dem. Vi fick även bekräftat att eleverna i år 7 tyckte att flera av de öppna frågorna var svåra, vilket vi hade förväntat oss. I övrigt ansåg vi att vi var klara med enkäten.

Vi kontaktade rektorerna på de båda skolor som vi ville genomföra vår enkät i. Vi genomförde enkätundersökningen på var sin skola. Tillsammans med rektorerna på båda skolorna kom vi fram till att lärarna själva skulle dela ut enkäten till eleverna. Vi påpekade att vi önskade att enkätundersökningen skulle genomföras i början av en lektion, så att inte ämnet de hade för tillfället, skulle påverka svarsalternativen. Vi valde att skriva ett litet instruktionsbrev till lärarna om hur vi önskade att de skulle förhålla sig till undersökningen (bilaga 2). Båda skolorna blev mycket intresserade av undersökningen och ville få ta del av resultaten. En av rektorerna kommer troligtvis att använda sig av enkäten nästa år för att följa upp skolans arbete runt delaktighet och elevernas möjlighet att påverka innehåll av lektioner.

Etik

Det finns etikregler, egentliga inga regler utan snarare vägledande råd, som sammanställts av humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (Vetenskapsrådet, 2006), vilka bör följas. Det innebär att de som genomför undersökningar har ett eget ansvar när det gäller reglernas tillämpning. Enligt etikreglerna bör samtycke inhämtas av föräldrarna om eleverna är under 15 år och om undersökningen är av etisk känslig karaktär. Ungefär hälften av eleverna, som genomfört vår enkätundersökning, är under 15 år. Men eftersom vår undersökning inte är av någon etiskt känslig karaktär, valde vi, i samråd med rektorerna, att inte fråga efter målsmännens tillstånd för att genomföra enkäten. Vi bad dock lärarna i lärarinstruktionen att berätta för eleverna att resultatet inte kommer att användas i något annat syfte än det vi preciserat i vår undersökning och att de själva kommer att få ta del av resultatet om de vill.

Vidare stod det i lärarinstruktionen att det var frivilligt för eleverna att delta och att de när som helst hade rätt att avbryta.

Bortfall

Vi delade ut enkäten till 7:or och 9:or i de två skolorna. Sammanlagt går det 295 elever på de båda skolorna i år 7 och i år 9. Vi har fått svar från 236 elever, vilket ger en svarsfrekvens på 75 %. Anledningen till att inte mer än 75 % av eleverna svarat på enkäten kan vara, att de inte var närvarande den dagen. Det kan också bero på att enkäten var frivillig att genomföra och några elever kanske valde att avstå. En svarsfrekvens på 75 % bedömer vi som god, eftersom det är samma frekvens som andra liknande undersökningar. Även Skolverket hade i sin attitydundersökning (2004) en svarsfrekvens på 75 %.

Metoddiskussion och tillförlitlighet

En fördel, enligt Stukat (2005), med att genomföra en enkätundersökning är att man kommer ifrån intervjuareffekten, dvs. man slipper få omedveten styrning där våra egna värderingar kan påverka undersökningsgruppen på samma sätt som om man genomförde en intervju. En annan fördel är att den som svarar är anonym i en enkätundersökning (Stukat 2005). Vidare menar Stukat (2005) att nackdelarna med enkätundersökningar är att det kan bli stort bortfall, eftersom man inte vet i förväg hur många som kommer att genomföra enkäten. En annan nackdel är att det kan vara svårt att få de tillfrågade att bli motiverade till att svara och uttrycka sig skriftligt och ge så innehållsrika svar som möjligt (Ibid.).

Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Enligt Patel och Davidsson (2003) handlar validitet om VAD vi har gjort och om vi har mätt rätt. Reliabilitet handlar om HUR vi har gjort i förhållande till vad vi avsåg att göra i vår undersökning. Har vi använt bästa metod för att få svar på våra frågor?

Reliabilitet

När det gäller reliabiliteten i vår undersökning, handlar det om hur vi har matat in våra värden; vi kan ha matat in fel värden i SPSS, det dataprogram vi använt oss av. Vi anser att den risken är ganska liten, eftersom en av oss fört in uppgifter som den andra har läst upp. Men å andra sidan har vi hanterat tabellerna vid flera tillfällen och det finns alltid en risk att det kan ha blivit fel. Dock har vi försökt att checka av med varandra.

Validiteten

Validitetsproblematiken är mer central för oss i vår undersökning eftersom det handlar om huruvida vi har mätt det vi vill mäta. Har vi lyckats att operationalisera (delat upp det vi vill veta i konkreta och mätbara delmoment) de teoretiska begreppen. Stukat (2005) menar att i en enkätundersökning är det fullt möjligt att eleverna tolkar frågorna på olika sätt. I vår undersökning kan det ha spelat roll vilken lektion och vilken lärare de hade vid enkätgenomförandet osv. Vi tror dock att eleverna har svarat på det vi velat ha svar på, eftersom vi hela tiden har haft elevernas upplevelse i fokus och inte t.ex. deras faktiska inflytande. Det fanns inte heller några känsliga, privata, frågor i enkäten som kunde upplevas som jobbiga att svara på av eleverna.

”Avståndet mellan den teoretiska begreppsapparaten och de operationaliserade begreppen kan variera mycket från frågeställning till frågeställning” (Holme & Solvang, 1997:160). Vidare menar författarna Holme & Solvang (1997) att ju större avstånd mellan de teoretiska begreppen och frågorna desto svårare kommer operationaliseringen att bli (Ibid.). När det

gäller våra enkätfrågor anser vi att de har god validitet eftersom vi hela tiden undersöker elevernas upplevelser och inte t.ex. deras faktiska inflytande eller engagemang. Våra operationaliserade frågor ligger således nära de teoretiska begreppen, det är inte så stort avstånd mellan dem. Vi anser att vi formulerat frågorna bra. Detta kan vi se när vi jämför med Skolverkets rapport (2004). Att Skolverket har testat frågorna i andra sammanhang är bra för jämförbarheten. Några av eleverna upplevde dock att de var svåra att besvara. Det var framför allt elever i år 7. Detta hade vi räknat med, eftersom vi genomfört två pilotstudier med elever från år 7, som visade på samma sak. De frågor, som de upplevde som svårast, var av typen: *Vad är delaktighet för dig? Vad är inflytande för dig?* Eftersom vi hade ett stort frånfall på de öppna frågorna, vilket ger oss stor osäkerhet, har vi valt att inte analysera dessa frågor. De lämpar sig bättre för intervju. *Inflytande* är ett centralt begrepp i det här arbetet men det hade förmodligen blivit problematiskt om vi i våra analyser använt oss av frågorna rörande ordet *inflytande*. Det verkar som om eleverna har svårt att förstå just detta begrepp. Istället för ordet *inflytande* använder vi istället begreppet *bestämma om* och de frågor som innehåller detta begrepp. De elever som svarat på de öppna frågorna, t.ex. vad är *inflytande* för dig? Svarar att *det är när man får vara med och bestämma*. Vi har använt samma frågor som skolverket gjort i sin undersökning. Sammantaget gör detta att vi anser att validiteten är god. Vi ser begreppen *inflytande* och *bestämma om* som synonyma i vår undersökning. När vi diskuterade pilotundersökningen med de berörda, bekräftade de att de hade uppfattat de andra frågorna så som vi hade tänkt oss.

Eftersom enkäterna delades ut utan vår närvaro och endast med en uppmaning till läraren (lärarinstruktionen bilaga 2) att inte diskutera begreppen delaktighet och inflytande innan enkäten genomförts, kan tillförlitligheten ha blivit påverkad. Ett problem är att vi inte vet om lärarna förhöll sig så som vi bad dem göra. Kanske diskuterade lärarna begreppen med eleverna när de fick enkäten av rektorerna. I och med att lärarna själva kanske kände sig utsatta i sin lärarroll, kan de ha påverkat eleverna så att de svarat annorlunda. Fördelarna med att vi inte deltog vid genomförandet kan vara att eleverna inte behövde ha två okända personer i klassrummet när de genomförde enkäten. Eleverna kanske upplevde att de var mer anonyma så som det blev och att de kunde svara mer ärligt på frågorna.

Generaliserbarhet

En viktig diskussion, som man måste föra, är generaliserbarheten. Kan resultatet generaliseras till en större grupp eller gäller det bara för den undersökta gruppen (Stukat 2005). Vi anser att vi har en god representativt urval för dessa två skolor som vi genomfört vår undersökning i. Det var ett totalurval eftersom vi valt att genomföra undersökningen med alla 7:or och 9:or i de båda skolorna och svarsfrekvensen var 75 %. Skolverkets attitydundersökning (2004) var svarsfrekvens också 75 %.

Eftersom vi även önskar uttala oss mer generellt är det viktigt att föra en diskussion kring huruvida vi kan göra det eller inte. När det gäller de beskrivande delarna, där vi endast redovisar hur många utan att relatera det till något annat, anser vi att vi inte kan generalisera till en större population än den vi har haft med i vårt urval. Med tanke på att våra respondenter finns på två skolor på landsbygden och att det knappt finns några invandrare, är det inte representativt. Det är svårt att veta om det har någon betydelse för undersökningen men det kanske avspeglar sig i svaren. Det enda vi kan göra här är att jämföra med Skolverkets rapport (2004) för de frågor som är gemensamma för våra undersökningar för att se om de här eleverna markant verkar skilja ut sig från högstadiel elever i Sverige i allmänhet. När det gäller sambanden vi är intresserade av, dvs. om arbetsmetoder i sig samt möjligheten

att bestämma arbetsmetod påverkar elevernas engagemang, menar vi att dessa inte är lika känsliga för ett icke-representativt urval. Vi tror alltså att de eventuella sambandsmönster vi får fram är mer generella än att de endast gäller för den undersökta gruppen. Däremot inte sagt att nivåerna skulle vara exakt likadana i den stora populationen, utan just mönstret. Vi kan konstatera, liksom Skolverket gör i sin undersökning (2004), att även eleverna i vår undersökning vill ha mer inflytande över den pedagogiska verksamheten än vad de upplever att de har.

Bearbetning av resultat

Vi har valt att bearbeta vårt resultat med programmet SPSS. Det är ett statistikprogram för Windows som liknar Excel men som har fler funktioner. Vi har samlat in 236 enkäter, vilka vi har matat in i SPSS – programmet. Varje fråga har lagts in för sig och svarskategorierna har ersatts med en siffra för att därefter läggas in i varje enkäts svar för att sedan omvandlas till tabeller.

Inledningsvis använder vi oss av ett antal envariabelanalyser, dvs. undersökningar av fördelning av en enda variabel. Detta är den enklaste formen av statistisk analys (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2002:374). Syftet med envariabelanalys är att besvara beskrivande frågor (Ibid.). Sedan använder vi oss av statistisk analys med två variabler (bivariat analys), en sambandsanalys med % beräkning (Esaiasson m.fl., 2002:385). Allra sist använder vi oss av en flervariabelanalys, trivariata, som också är en sambandsanalys, men här analyserar vi de båda sambanden under kontroll för varandra. Det vill säga vi undersöker hur sambandet mellan engagemang och inflytande ser ut inom variabeln hur väl man tycker att arbetsuppgifterna passar. Syftet är alltså att undersöka om det finns någon samvariation och hur den i så fall ser ut för samtliga tre variablerna (Esaiasson m.fl., 2002:400).

Resultat

Redovisning av resultat

I det följande avsnittet kommer vi att redovisa resultaten från vår enkät. Först kommer vi att berätta lite kort, utifrån de frågor som vi ställde till rektorerna på de båda skolorna, om hur de arbetat/arbetar/kommer att arbeta med inflytande, delaktighet och elevernas möjlighet att påverka arbetsmetod och innehåll för att ge en bakgrund. Själva resultatredovisningen följer våra frågeställningar där vi först kommer att behandla styrdokumentet och hur väl eleverna känner till dessa. Därefter kommer vi att presentera inflytande utifrån vad de vill samt upplever sig kunna påverka innehåll och arbetsmetoder, indelat på år 7, år 9 och totalt. Efter det redovisas vilka inlärningsmetoder som passar eleverna och vilka de anser är vara vanligast förekommande. Till sist redovisas elevernas upplevda engagemang. I avsnittet om engagemang kommer vi först att redovisa det upplevda engagemanget rent generellt för att sedan slå ihop det med frågorna kring inflytande och därefter med frågorna kring arbetsmetoder. I den sista tabellen kommer vi att slå ihop alla tre, engagemang, inflytande och arbetsmetod, för att se om det finns något samband mellan hur engagerade eleverna känner sig i förhållande till deras upplevda möjligheter att påverka innehåll och arbetsmetoder. När så är möjligt kommer vi att jämföra vårt resultat med resultatet från Skolverkets attitydundersökning (2004).

Skolornas arbete med delaktighet, inflytande och arbetsmetoder

Eftersom tiden var knapp innan jul och det var svårt att få till ett samtal med rektorerna på de berörda skolorna, valde vi att sammanställa en enkel enkät med öppna frågor till dem. Vi ville ta reda på hur de hittills arbetat med elevinflytande och delaktighet. Vi bad dem svara utifrån den enkät vi använde till eleverna och vi gav dem också ett par stödfrågor.

När det gäller inflytande och delaktighet har rektorn från den ena skolan (vi kallar den för X-skolan) svarat att de arbetar med inflytande och delaktighet i form av regelbundna elevråd, regelbundna klassråd (eller vid behov). Det finns också kamratstödjare och elevskyddsombud i varje klass. På den andra skolan (som vi kallar Y-skolan) arbetar de med att förstärka elevrådets och klassrådets roll på skolan. Tanken, menar rektorn från Y-skolan, är att delaktighet måste tränas in. Ju fler och tydligare områden/frågor/problem där det arbetas med delaktighet, desto bättre förstår eleverna vad begreppet ”delaktighet” innebär. Y-skolan startade ett fördjupningsarbete runt delaktighet och elevdemokrati under hösten 2006.

På frågan, som rör elevernas möjlighet att påverka sitt eget lärande utifrån inlärnings- och arbetsmetoder, svarade rektorn på X-skolan att de har ett arbetspass i veckan som heter ”Eget arbete”, där eleverna själva planerar hur de ska arbeta. Eleverna har också möjlighet att påverka de s.k. inlämningsarbetena. På Y-skolan följer skolans personal de diskussioner och arbetssätt som presenteras via t ex. de kompetensutvecklingsdagar, som rör dessa frågor. Andra sätt, menar rektorn från Y-skolan, är att genom IUP identifiera olika vägar till lärande för eleven. Han menar att förutsättningen för att komma dit är a) att elever/föräldrar förstår kursplanen, b) att eleven tar ansvar för sitt eget lärande och c) att lärarna har tillräckliga resurser att ge olika inlärningsstilar utrymme.

Y-skolan planerar också att fortsätta på området, bl.a. genom att arbeta med ett ”entreprenöriellt förhållningssätt”, och med detta förhållningssätt kunna ge eleverna vägar/nycklar för att förstå och påverka sitt eget lärande. Ett annat sätt att arbeta med eleverna runt elevdemokrati och delaktighet är genom något som kallas Livskunskap, som enligt rektorn på Y-skolan är anpassat för att identifiera utvecklingsområden för eleverna.

Resultat Styrdokument

På frågan om eleverna sett Lpo 94 svarade 10 % av eleverna att de sett den, 35 % av eleverna svarade att de inte sett den och 55 % att de inte visste om de sett den eller ej. På frågan om eleverna sett kursplanerna blev svaren att 41 % av elever hade sett kursplanerna i alla eller de flesta ämnena, 13 % av eleverna hade sett dessa i ungefär hälften av ämnena och 46 % av eleverna hade endast sett dessa i några eller inga ämnen. Vi frågade även om eleverna vet vilka mål de ska nå för att få godkänt i ämnena. 58 % av eleverna kände till målen i de flesta eller alla ämnen, 14 % av eleverna visste i ungefär hälften av ämnena och 28 % av eleverna visste i några eller inga ämnen.

På frågan: *Visste du att du har rätt till inflytande över din utbildning?* svarade 46 % att de visste, medan 32 % sade sig inte veta det, 22 % av eleverna svarade inte.

Resultat inflytande

Innehåll

Tabell 1. Hur mycket *vill* Du som elev vara med och bestämma om? (procent)

Vad Du får lära Dig i olika ämnen?	Åk 7	Åk 9	Alla
Mycket	65	58	62
Varken mycket eller lite	27	32	29
Lite	8	10	9
Totalt	100	100	100
Antal svar	121	93	214

Källa: Egen enkätundersökning 2006 samt jämförelser med Skolverkets undersökning (2004).

Kommentar: Frågan om vad du får lära dig lyder: ”Hur mycket *vill* Du som elev vara med och bestämma om?” med underfrågan: ”vad Du får lära Dig i olika ämnen?”. Svartalternativen var Väldigt mycket, Ganska mycket, Varken mycket eller lite, Ganska lite och Mycket lite. I tabellen ovan har Väldigt mycket och Ganska mycket slagits ihop till Mycket och Ganska lite och Mycket lite till Lite. Bortfallet är drygt 9 %, och anledningen till att bortfallet är relativt litet kan bero på att många vill svara på denna fråga då den troligtvis upplevs som positiv.

Tabellen visar att 65 % av eleverna i år 7 och 58 % i år 9 upplevde att de *vill* vara med och bestämma i de olika ämnena. Vidare kan man se att av 7:orna var det 27 % som upplevde att de vill bestämma ”*varken mycket eller lite*” och 32 % av 9:orna. 8 % av eleverna i år 7 och 10 % i år 9 upplevde att de endast *vill* bestämma ”*lite*”. När Skolverket i sin attitydundersökning ställde samma fråga svarade 72 % att de *vill* vara med och bestämma (Skolverket 2004). I vår undersökning svarade bara 62 % av alla att de vill vara med och bestämma.

Tabell 2. Hur mycket *kan* Du som elev vara med och bestämma om? (procent)

Vad Du får lära Dig i olika ämnen?	Åk 7	Åk 9	Alla
Mycket	34	17	26
Varken mycket eller lite	45	40	43
Lite	21	43	31
Totalt	100	100	100
Antal svar	108	88	196

Källa: Egen enkätundersökning 2006 samt jämförelser med Skolverkets undersökning (2004).

Kommentar: Frågan om vad du får lära dig lyder: "Hur mycket *kan* Du som elev vara med och bestämma om?" med underfrågan: "Vad Du får lära Dig i olika ämnen?". Svartalternativen, se fråga 1. Bortfallet är knappt 17 % och det kan bero på att eleverna tycker att de inte kan vara med och bestämma och då spelar det ingen roll om de svarar.

Tabellen visar att 34 % av eleverna i år 7 och 17 % i år 9 upplevde att de *kan* vara med och bestämma i de olika ämnena. Vidare kan man se att av 7:orna var det 45 % som upplevde att de kan vara med och bestämma "varken mycket eller lite" i olika ämnen och 40 % av 9:orna. 21 % av eleverna i år 7 och 43 % i år 9 upplevde att de endast *kan* bestämma "lite". När Skolverket i en undersökning ställde samma fråga svarade 37 % år 2003 att de *kan* vara med och bestämma (Skolverket 2004). I vår undersökning svarade bara 26 % av alla att de *kan* vara med och bestämma. Bortfallet kan bero på att eleverna tycker att de inte kan vara med och bestämma och då spelar det ingen roll om de svarar.

Arbetsmetoder

Tabell 3. Hur mycket *vill* Du som elev vara med och bestämma om? (procent)

Hur ni ska arbeta t.ex. om ni ska arbeta i grupp, göra egna undersökningar eller lyssna på läraren?	Åk 7	Åk 9	Alla
Mycket	67	75	71
Varken mycket eller lite	27	21	24
Lite	6	4	5
Totalt	100	100	100
Antal svar	115	94	209

Källa: Egen enkätundersökning 2006 samt jämförelser med Skolverkets undersökning (2004).

Kommentar: Frågan om hur ni ska arbeta lyder: "Hur mycket *vill* Du som elev vara med och bestämma om?" med underfrågan: "Hur ni ska arbeta t.ex. om ni ska arbeta i grupp, göra egna undersökningar eller lyssna?". Svartalternativen, se fråga 1. Bortfallet är drygt 11 % och anledningen till att detta relativt sett låga bortfallet kan bero på att många vill svara på denna fråga då den troligtvis upplevs som positiv.

När Skolverket ställde denna fråga i sin undersökning (2004) svarade 79 % att de *vill* vara med och bestämma arbetsmetoder. I vår undersökning upplevde 71 % av alla att de *vill* vara med och bestämma arbetsmetoder. Även här fick vi en skillnad mellan 7:or och 9:or: 67 % av eleverna i år 7 och 75 % av 9:orna svarade att de *vill* vara med och bestämma "mycket", 27 % av 7:orna och 21 % av 9:orna svarade att de *vill* bestämma "varken mycket eller lite" och 6 % i 7:an och 4 % i 9:an svarade att de *vill* bestämma "lite" vad gäller arbetsmetoder.

Tabell 4. Hur mycket *kan* Du som elev vara med och bestämma om? (procent)

Hur ni ska arbeta t.ex. om ni ska arbeta i grupp, göra egna undersökningar eller lyssna på läraren?	Åk 7	Åk 9	Alla
Mycket	40	29	35
Varken mycket eller lite	44	30	37
Lite	16	41	28
Totalt %	100	100	100
Antal svar	105	90	195

Källa: Egen enkätundersökning 2006 samt jämförelser med Skolverkets undersökning (2004).

Kommentar: Frågan om hur ni ska arbeta lyder: ” Hur mycket *kan* Du som elev vara med och bestämma om?” med underfrågan: ” Hur ni ska arbeta t.ex. om ni ska arbeta i grupp, göra egna undersökningar eller lyssna?”. Svartalternativen, se fråga 1. Bortfallet är drygt 17 %. Bortfallet kan bero på att eleverna tycker att de inte kan vara med och bestämma och då spelar det ingen roll om de svarar.

När Skolverket ställde denna fråga i sin undersökning (2004) svarade 57 % att de *kan* vara med och bestämma arbetsmetoder. Vår undersökning visade att 35 % av alla upplevde att de *kan* vara med och bestämma arbetsmetoder. 40 % av eleverna i år 7 upplevde att de att de *kan* bestämma arbetsmetoder ”*mycket*” och 29 % av 9:orna. 44 % av 7:orna och 30 % av 9:orna upplevde att de *kan* bestämma ”*varken mycket eller lite*”. 16 % av 7:orna och 41 % av 9:orna upplevde att de *kan* bestämma ”*lite*”.

Resultat Inlärningsmetoder

Tabell 5. Vilken arbetsmetod passar Dig bäst? (procent)

	Åk 7	Åk 9	Alla
Grupparbete	10	17	13
Enskilt	31	29	30
Arbete i par	45	30	39
Lärargenomgång	7	10	8
Diskussioner	5	13	8
Annat	2	1	2
Totalt %	100	100	100
Antal svar	114	83	197

Källa: Egen enkätundersökning 2006

Kommentar: - Bortfallet är drygt 16 % detta kan bero på att de inte är säkra på vilken metod som passar dem bäst eller att de har flera och då inte fyller i.

I tabellen ovan kan vi läsa att de populäraste arbetsmetoderna sammantaget, om eleverna själva får välja, är att *arbeta i par*, 39 % och *enskilt arbete*, 30 %. Därefter kommer *grupparbete* 13 % samt *lärargenomgång* och *diskussioner* 8 %. *Annat* i denna fråga var t ex att eleverna vill ha olika arbetsmetoder beroende på vilket ämne eller vilken lärare det gäller. Denna fråga ställde inte Skolverket i sin undersökning (2004).

Tabell 6. Vilket sätt är vanligast i skolan tycker Du? (procent)

	Åk 7	Åk 9	Alla
Grupparbete	10	7	9
Enskilt	48	47	48
Arbete i par	16	9	13
Lärargenomgång	22	34	27
Diskussioner	1	3	2
Annat	3	0	1
Totalt %	100	100	100
Antal svar	111	92	203

Källa: Egen enkätundersökning 2006

Kommentar: - Bortfallet är knappt 14 % och detta kan bero på att eleverna inte är säkra på vilken metod som passar dem bäst eller att de har flera metoder och då inte svarar.

Den vanligaste arbetsmetoden i skolan, är enligt elevernas upplevelse, *enskilt arbete*, 48 %. Därefter kommer *lärargenomgång* med 27 % och *arbete i par* 13 %. *Grupparbete* och *diskussioner* upplevs som vanligast av 9 % respektive 2 % av eleverna. *Annat* kunde vara att eleverna upplever att t.ex. grupparbete och enskilt arbete är det vanligaste arbetssättet beroende på vilken ämne de har. Denna fråga ställde inte Skolverket i sin undersökning (2004).

Tabell 7. Hur bra, allt som allt, tycker Du att det undervisningssätt som nu finns i skolan passar dig? (procent)

	Åk 7	Åk 9	Alla
Passar bra	73	34	56
Varken eller	16	38	26
Passar inte så bra	11	28	18
Totalt %	100	100	100
Antal svar	130	99	229

Källa: Egen enkätundersökning 2006

Kommentar: Svartalternativen utgjordes av en skala från 1 till 7 där 1 motsvarar Inte bra och 7 motsvarar Mycket bra. I tabellen ovan har 1 till 3 slagits ihop till en kategori "passar inte bra" och 5 till 7 slagits ihop till en kategori "passar bra", 4 har getts benämningen "varken mycket eller lite". Bortfallet är knappt 3 %, och anledningen till att det är så litet kan bero på att frågan berör eleverna mycket.

I tabellen kan man se att 73 % av eleverna i 7:an upplevde att undervisningssättet i skolan är "bra" medan bara 34 % av 9:orna tyckte det. 38 % i 9:an upplevde "varken eller" medan det bara var 16 % av 7:orna som upplevde "varken eller". I 7:an var det 11 % medan det var 28 % i 9:an som upplevde att undervisningssättet inte passar bra. Denna fråga ställde inte Skolverket i sin undersökning (2004).

Resultat engagemang

Tabell 8. Hur mycket engagerar eleverna sig i skolarbetet? (procent)

Hur mycket eller lite tycker du att du själv bryr dig om och engagerar dig i skolarbetet?	Åk 7	Åk 9	Alla
Mycket	81	71	76
Varken mycket eller lite	13	22	17
Lite	6	7	7
Totalt %	100	100	100
Antal svar	120	98	218

Källa: Egen enkätundersökning 2006

Kommentar: Frågan om elevernas engagemang lyder: "Hur mycket eller lite tycker Du att Du själv bryr Dig om och engagerar Dig i skolarbetet?" Svartalternativen var Väldigt mycket, Ganska mycket, Varken mycket eller lite, Ganska lite och Mycket lite. I tabellen ovan har Väldigt mycket och Ganska mycket slagits ihop till Mycket och Ganska lite och Mycket lite till Lite. Bortfallet är knappt 8 %. Det är svårt att veta vad detta bortfall beror av. Tänkbara är att det är elever som inte tycker att de är så engagerade som valt att inte svara på frågan, men det skulle också kunna vara så att det beror på att den här frågan låg sist i enkäten och en viss enkättrötthet infunnit sig.

Om man tittar på hur mycket eleverna upplevde sig vara engagerade när undersökningen genomfördes, svarade 81 % av eleverna i år 7 att de var engagerade och 71 % av 9:orna. 6 resp. 7 % tyckte att de var "lite" engagerade i skolan. I raden under *Alla* kan man se att 76 % av eleverna ansåg att de engagerade sig mycket i skolan. Om man jämför detta med Skolverkets undersökning (2004) svarade 76 % av eleverna att de var mycket engagerade.

Tabell 9. Hur stort blir elevernas upplevelse av engagemang om eleverna får bestämma arbetsmetod? (procent).

Hur mycket eller lite tycker du att du själv bryr dig om och engagerar dig i skolarbetet?	Hur ni ska arbeta t.ex. om ni ska arbeta i grupp, göra egna undersökningar eller lyssna på läraren?			Totalt
	A. Mycket	B. Varken eller	C. Lite	
1. Mycket	86	80	65	77
2. Varken mycket eller lite	8	16	24	16
3. Lite	6	4	11	7
Totalt %	100	100	100	100
Antal svar	67	71	54	192

Källa: Egen enkätundersökning 2006

Kommentar: Frågan om elevernas engagemang, se tabell 8. Frågan om hur bra man tycker att undervisningen passar lyder: "Hur mycket kan Du som elev vara med att bestämma om? Med underfrågan - Hur ni ska arbeta t.ex. om ni ska arbeta i grupp, göra egna undersökningar eller lyssna på läraren?". Svartalternativen var Väldigt mycket, Ganska mycket, Varken mycket eller lite, Ganska lite och Mycket lite. I tabellen ovan har Väldigt mycket och Ganska mycket slagits ihop till Mycket och Ganska lite och Mycket lite till Lite. Bortfallet är nästan 19 %. Varför - se fråga 4 och 8.

Tabell 9 består av två sammanslagna frågor. Tabellen handlar om vad som händer med elevernas engagemang i förhållande till hur mycket de upplever att de får vara med och bestämma arbetsmetod i olika ämnen. Man kan se att 86 % av eleverna upplevde sig vara mycket engagerade om de får vara med och bestämma arbetsmetod i ämnet (1:A). Går man vidare i samma rad till kan man läsa att 80 % (1:B) av eleverna fortfarande upplevde sig vara engagerade. Siffran för bestämma arbetsmetod "Lite" är 65 % (1:C).

Tabell 10. Hur stort blir elevernas engagemang om eleverna har ett undervisningssätt som passar? (procent)

Hur mycket eller lite tycker du att du själv bryr dig om och engagerar dig i skolarbetet?	Hur bra, tycker du att det undervisningssätt som nu finns i skolan passar dig?			
	A. Passar bra	B. Varken eller	C. Passar inte så bra	Totalt
1. Mycket	88	70	51	70
2. Varken mycket eller lite	10	21	30	20
3. Lite	2	9	19	10
Totalt %	100	100	100	100
Antal svar	41	57	118	216

Källa: Egen enkätundersökning 2006

Kommentar: Frågan om elevernas engagemang, se tabell 8. Frågan om hur bra man tycker att undervisningen passar lyder: Hur bra, allt som allt, tycker Du att det undervisningssätt som nu finns i skolan passar Dig? Svartalternativen utgjordes av en skala från 1 till 7 där 1 motsvarar Inte bra och 7 motsvarar Mycket bra. I tabellen ovan har 1 till 3 slagits ihop till en kategori "passar inte bra" och 5 till 7 slagits ihop till en kategori "passar bra", 4 har getts benämningen "varken mycket eller lite". Bortfallet är drygt 8 %. Varför - se fråga 7 och 8

Tabell 10 visar att elevernas engagemang ökar om de får arbeta med ett undervisningssätt som passar dem. Här kan man läsa att 88 % av eleverna upplevde sig mycket engagerade om undervisningssättet passar (1:A). Går man vidare i raden kan man läsa att 70 % upplevde att de fortfarande är mycket engagerade om undervisningssättet passar varken bra eller dåligt och 51 % av eleverna upplevde sig vara mycket engagerade även om undervisningssättet inte passar (1:C).

Tabell 11. Om eleverna får bestämma metod och metod passar... leder detta till engagemang? (procent)

Elevernas engagemang	A. Kan bestämma metod i ämnena, mycket			B. Kan bestämma metod, varken mycket eller lite			C. Kan bestämma metod i ämnena, lite			
	a. Passar bra	b. V/E	c. Passar inte bra	a. Passar bra	b. V/E	c. Passar inte bra	a. Passar bra	b. V/E	c. Passar inte bra	
1. Mycket	96	76	40	86	78	44	83	60	52	
2. Varken mycket eller lite	2	18	20	14	11	34	11	27	34	
3. Lite	2	6	40	0	11	22	6	13	14	
Totalt %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
Antal svar	191	44	17	5	44	18	9	18	15	21

Källa: Egen enkätundersökning 2006

Kommentar: Frågan om elevernas engagemang, se kommentar tabell 8, frågan om eleverna upplever att de kan vara med och bestämma arbetsmetod, se kommentar tabell 9 och frågan om hur bra eleverna upplever att undervisningen passar, se kommentar tabell 10. Bortfallet är ca 19 %. Tänkbar anledningen till att det är ett så stort bortfall, se fråga 4, 7 och 8. Det kan också bero på att det krävs att man har svarat på alla tre frågorna för att kunna räknas i trivariata tabellen.

I tabell 11 har vi slagit samman arbetsmetod passar..., bestämma arbetsmetod... och engagemang. I tabellen kan man se att 96 % av eleverna upplevde sig vara mycket engagerade när de får bestämma både arbetsmetod och metoden ”passar bra” (1:A:a). Man kan också se att om de får vara med och bestämma metod ”mycket” men arbetsmetoden ”passar inte bra”, upplevde 40 % av eleverna att de är engagerade (1:A:c). Vidare kan man se att 86 % anser sig mycket engagerade om de kan bestämma metod ”varken mycket eller lite” men arbetsmetod ”passar bra” (1:B:a) och 83 % engagerade sig mycket om de endast får bestämma metod ”lite” men arbetsmetod ”passar bra” (1:C:a). Vi kan se att 44 % tyckte att de är mycket engagerade när de kan bestämma metod ”varken mycket eller lite” och arbetsmetod ”passar inte bra” (1:B:c). Vidare kan man läsa att 52 % av eleverna anser sig vara engagerade trots att de varken får bestämma arbetsmetod eller metoden passar (1:C:c).

Slutdiskussion

Är arbetsmetoderna viktiga för elevernas engagemang? Och är det så att elevernas engagemang ökar om de får vara med och påverka såväl innehåll som arbetsmetoder? Eller är det så att elevernas föreställning om hur skolan ska vara innebär att de har svårt att inse vad inflytande och delaktighet kan innebära för deras lärande och att de har en uppfattning om att det är läraren som ska bestämma, för så ska det vara i skolan?

Slutdiskussionen följer direkt ur våra frågeställningar och vi kopplar här samman våra empiriska resultat med de teoretiska utgångspunkterna. Först kommer vi att diskutera elevernas förhållande till styrdokumentet, därefter deras upplevelser vad gäller inflytande och inlärningsmetoder. Detta kopplar vi till frågan om eventuellt ökat engagemang. Vi kommer också att sammanfatta våra egna lärdomar – och därmed konsekvenser för skolan, som vi ser det. Allra sist för vi en kort diskussion om vidare frågor som skulle vara intressanta att titta på i framtida studier.

Styrdokument

I en tidigare studie (Bertilsson m fl 2004), som handlade om hur lärarna såg på begreppen inflytande och delaktighet, visade det sig att de lärare som intervjuades hade mycket olika syn på vad begreppen står för och hur man som lärare kan arbeta för att öka elevernas inflytande i skolarbetet.

Ett reellt inflytande i skolan förutsätter att eleverna känner till och förstår vilka rättigheter och skyldigheter de har. Under våra VFU-perioder upplevde vi att lärarna inte informerade elever om deras rättigheter och skyldigheter. Hur ska då eleverna kunna ta sitt eget ansvar för sin utbildning, som styrdokumentet föreskriver, och hur ska eleverna kunna lära sig hur de kan arbeta för att få större inflytande över skolarbetet? I Lpo 94 står det att "Elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling förutsätter att de tar ett allt större ansvar för det egna arbetet och för skolmiljön, samt att de får ett reellt inflytande på utbildningens utformning" (s. 13). Den här meningen är central eftersom den talar om både ansvar och reellt inflytande. Och utbildningens utformning handlar, som vi ser det, om såväl innehåll som arbetsmetoder.

För att kunna påverka, inte minst innehåll i utbildningen, måste eleverna alltså ha förstå vad styrdokumentet säger om skolans arbete. Ahlberg (2001) anser också att det är en förutsättning för att eleverna ska kunna vara delaktiga att de känner till målen för skolans arbete. Vår undersökning visar att 90 % av eleverna säger att de inte har sett Lpo 94 eller att de inte vet om de har sett läroplanen. Skolverket har, vad vi vet, inte ställt denna fråga i sina undersökningar. Om man inte vet vad som förväntas av en, t ex vilka mål som ger godkänt resultat, kan man heller inte veta vad man kan påverka. Vi tycker att det är för många elever i vår undersökning som inte känner till läroplanen i tillräckligt hög utsträckning, ett av de dokument som styr skolans arbete. Lpo 94 är tydlig med att det är lärarens skyldighet att "klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har" (Lpo 94, s 5) Vi frågar oss om detta beror på att lärarna inte talar om vilka dokument som styr arbetet eller kanske inte är tillräckligt tydliga när de gör det. Vilka slutsatser kan man annars dra? Kan det vara så att varken elever eller föräldrar bryr sig om dessa dokument i tillräckligt hög utsträckning för att ställa krav på skolan/lärarna? Eller beror det på att varken föräldrar eller elever vet att de kan ställa dessa krav på skolan/lärarna?

När det gäller kursplaner svarade 41 % av eleverna i vår undersökning att de har sett i princip alla kursplaner som berör dem. 46 % av eleverna har sett kursplanerna i några eller i inga

ämnena alls. Att fler elever säger att de har sett kursplanerna än Lpo 94, kan bero på att kursplanerna är dokument som lärarna själva använder sig mer av. I Lpo 94 kan man läsa under rubriken *Rättigheter och skyldigheter*, att varje skola ska vara ”tydlig i fråga om mål, innehåll och arbetsformer” (s 5). Detta är en förutsättning, enligt Lpo94, för att elever och föräldrar ska kunna påverka skolarbetet. Enligt styrdokumentet ska lärarna gå igenom kursplanerna för respektive ämne med eleverna så att de förstår de övergripande mål liksom de mål att uppnå som skolan har tagit fram. Vi frågade även om eleverna vet vilka mål de ska nå för att få godkänt i ämnena. Över hälften av eleverna (58 %) kände till målen i princip alla ämnen men 28 % av eleverna hade bara sett målen för några ämnen eller i inga ämnen alls.

Vårt urval är inte representativt och det är därför svårt att veta hur det ser ut bland högstadiel elever i allmänhet. Ett nästa steg skulle vara att ställa dessa frågor i Skolverkets kommande undersökning. Om mönstret vi har fått fram här skulle visa sig vara mer generellt, finns det anledning att föra en diskussion kring detta i lärarprofessionen. Resultatet har i alla fall gjort att vi som blivande lärare kommer att vara uppmärksamma på hur vi kommer att arbeta med styrdokumentet i skolan.

Skolverket menar, bl a i *Med demokrati som uppdrag* (2000:577) att förutsättningen för att elever – och föräldrar – ska kunna påverka skolans arbete är att de känner till målen som skolan ska arbeta mot. Ett sätt kan vara att eleverna, åtminstone på högstadiet, får vara med i nedbrytningsprocessen av de övergripande målen, även om detta kräver tid. Vinsten med detta, tror vi, skulle då vara att eleverna blir mer delaktiga i *Vad* och *Varför* de ska lära sig. Samtidigt kommer eleverna förmodligen också att få idéer för *Hur*, dvs. vilka arbetsmetoder som är möjliga och av dessa vilka som passar dem själva bäst.

Inflytande

För att få en uppfattning om vad eleverna vet om sin rätt till inflytande ställde vi frågan: Vet du att du har rätt till inflytande över din utbildning? På denna fråga svarade 46 % att de vet, medan 32 % sade sig inte veta det. 22 % av eleverna svarade inte. Frågan kom att bli layoutmässigt hoptryckt på enkäten och det var förmodligen ett skäl till att så många inte svarade på frågan. Och detta kan ha påverkat validiteten i denna fråga. Ett annat validitetsproblem kan vara att eleverna inte förstod begreppet inflytande. Vi bad lärarna att inte förklara några begrepp innan och under tiden eleverna svarade på frågorna, eftersom vi ville få reda på elevernas egen upplevelse av begreppen.

Elevinflytande handlar om mycket mer än om att delta i klassråd och bestämma arbetsschema, som flera av tidigare intervjuade lärare angav i en studie (Bertilsson m fl 2004). Det handlar också om att ha inflytande över det egna lärandet, som påpekas i förordet till *Jag vill ha inflytande över allt* (Skolverket 1998:398). Detta stämmer med vad eleverna vill, vilket framgår i Skolverkets undersökning *Attityder till skolan* (2004), där eleverna säger att de vill ha större möjligheter att påverka den pedagogiska verksamheten. Vår undersökning visar även den att eleverna vill vara med och påverka i större utsträckning, t ex vad de får lära sig i de olika ämnena och vilka arbetsmetoder de ska använda sig av.

Skollagen/styrdokumentet säger att elevens inflytande ska öka med mognad och ålder och att det är lärarnas skyldighet att medverka till detta. 65 % av 7:orna vill vara med och bestämma vad de får lära sig i de olika ämnena, motsvarande siffra för 9:orna är 58 %. Detta stämmer överens med vad skollagen säger, dvs. att 7:orna borde vilja bestämma mer än vad 9:orna vill, eftersom de redan borde kunna påverka mer. Det är intressant att 7:orna tycks vilja bestämma

mer om vad de får lära sig i de olika ämnena mer än vad 9:orna vill. Detta är en paradox. När man får bestämma mer, så vill man bestämma mindre. Om vi däremot tittar på hur eleverna *upplever* att de kan vara med och bestämma, ser det ut på följande sätt: 34 % av 7:orna anser sig kunna vara med och bestämma medan bara 17 % av 9:orna anser sig kunna det. Här borde 9:orna, enligt Skollagen, uppleva att de kan bestämma mer över innehållet på lektionerna. Men det gör de alltså inte i vår undersökning. Här tycks det alltså vara så att ju mer inflytande man får desto mer kritisk blir man? Det är inte säkert att 9:orna kan vara med och bestämma mindre, även om deras upplevelse är sådan.

När det handlar om att bestämma arbetsmetoder *vill* 75 % av 9:orna vara med och bestämma medan 17 % anser att de *kan*. 67 % av 7:orna *vill* vara med och bestämma arbetsmetod medan 34 % *kan*. En intressant fråga är varför 9:orna *vill* bestämma arbetsformer mer än vad 7:orna vill. Ett svar kan vara, tror vi, att 7:orna fortfarande är kvar i mellanstadiets sätt att arbeta med en klasslärare som bestämmer, våra egna erfarenheter, vilka arbetsformer som ska användas. Ett annat svar kan vara att de ännu inte vet att de har rätt, enligt styrdokumentet, att påverka arbetsformer, men att deras lärare faktiskt har påbörjat arbetet med att lära 7:orna att påverka. När det gäller 7:orna **ska de vilja** bestämma mer än vad 9:orna vill för när de blir äldre **ska de få** bestämma mer!

9:orna i vår undersökning upplever alltså inte att de har mer inflytande än vad 7:orna upplever sig ha när det gäller arbetsmetoder. Siffrorna vad gäller 9:orna visar, anser vi, att de *vill* men inte *kan* påverka arbetsformerna i någon större utsträckning. Men det kan ju vara så att upplevelsen inte stämmer överens med hur det faktiskt ser ut. Diskrepansen är dock betydligt större mellan vad man vill och hur mycket man upplever att man kan vara med att bestämma när det gäller inflytande över arbetsformer än när det handlar om innehållet på lektionerna. Skollagen säger att inflytandet ska öka med ålder. Detta visar inte vår undersökning. Kan det bero på att 9:orna vet vad de borde kunna bestämma över men att de inte får? Vi vet inte, eftersom vi inte frågat om reellt inflytande. Det kan ju också bero på att lärarna känner sig stressade i slutet av elevernas skolgång över allt de måste hinna med enligt kursplanen. Vi vet inte hur generellt detta är det verkar ligga i linje med Skolverkets resultat, alltså att man vill ha mer inflytande.

Inlärningsmetoder

Det är lärarens uppgift att skapa förutsättningar för lärande enligt Skolverket (1999). Lärande är en process, inte en produkt, menar författarna till *Det öppna lärorummet* (Skolverket, 1999), där de citerar ur Skolverkets läroplansförslag *Växa i Lärande*. Rubriken på läroplansförslaget stämmer väl med vad forskare idag kommit fram till vad gäller lärandet. För att skapa effektivt lärande där eleverna växer som sociala individer i vårt framtida samhälle, måste eleverna, anser vi, få möjlighet att använda de inlärningsmetoder som passar dem bäst. Att kunna hitta svar på sina frågor kommer i framtiden att vara en viktigare kompetens än att kunna rabbla Hallands floder, tror vi. Lpo 94 menar att det är viktigt att eleverna i skolan får möjlighet att hitta metoder som hjälper dem att utveckla det egna lärandet. Det står också i Lpo 94 att eleverna ska få pröva olika arbetssätt och arbetsformer, att de ska vara med att planera och utvärdera utbildningen liksom att utbildningen ska anpassas till elevernas förutsättningar och behov.

Vi vet, enligt forskare som makarna Dunn (Boström, 2002) och Kolb (Egidius, 1999 och Lorentzon, 1997) att vi lär oss på olika sätt. Kveli (1994) anser att det inte är "möjligt att peka

ut bestämda arbetsformer som de mest stimulerande eller mest effektiva” (Kveli, 1994:107). Vi anser att våra elever måste få arbeta utifrån det sätt de själva bäst lär in. Konsekvensen för oss lärare blir att vi inte längre kan använda de metoder som känns bäst för oss själva, vilket ofta är de metoder som passar vårt eget sätt att lära. Gör vi det, tror vi att vi riskerar att många av våra elever förlorar sitt engagemang. När vi tänker tillbaka på våra egna lärare kan vi idag konstatera att de lärare vi tyckte var bra använde metoder som passade oss. De lärare vi tyckte var dåliga använde metoder som inte passade oss. Dessutom kommer vi ihåg att vi elever hade olika uppfattningar om lärarna.

Vår undersökning visar att 73 % av 7:orna upplever att undervisningssättet, dvs arbetsmetoderna, passar. Motsvarande siffra för 9:orna är betydligt lägre, 34 %. När det gäller 7:orna kan det vara så, tror vi, att de fortfarande är inställda på att det ska vara lärarna som bestämmer arbetsformer, eftersom det var så i mellanstadiet. Men också att om 7:orna får vara med och bestämma någon gång ibland, upplever de att de har ett större inflytande än vad de faktiskt har. Det kan ju också vara så att 7:orna får vara med och bestämma arbetsformer mer än vad 9:orna får? Eller kanske är det så att de arbetsmetoder som lärarna använder sig av passar 7:orna bättre?

Om 7:orna själva får välja arbetsmetod är det 76 % som vill arbeta antingen enskilt eller i par och om man jämför med vilka arbetsmetoder som eleverna tycker är vanligast i skolan, är det 64 % som anser att det är enskilt arbete eller arbete i par. Alltså borde eleverna i 7:an tycka att arbetsmetoderna passar dem ganska bra, vilket också vår undersökning visar. Vi tror att arbete i par och enskilt arbete ligger nära varandra rent inlärningsmässigt. Eftersom eleverna sitter bredvid varandra, vanligtvis, arbetar de förmodligen i par i större utsträckning än vad de själva tror. Intressant att notera är att 22 % av 7:orna anser att lärargenomgång är vanligast men det är bara 7 % som vill ha lärargenomgång.

Det tycks som om de arbetsmetoder som används i skolan inte är de metoder som passar de elever bäst som svarade på vår enkät. 30 % av 9:orna vill arbeta i par, men bara 9 % av dem upplever att de får det. Och det är bara 10 % av dem vill ha lärargenomgång, medan 34 % upplever att det är den vanligaste arbetsmetoden. Då är det inte konstigt att 9:orna är missnöjda. Bara 34 % av eleverna i år 9 i vår undersökning upplever att arbetsmetoderna passar dem, 28 % att arbetsmetoderna inte passar dem. Det kan finnas anledning som lärare att reflektera över arbetsmetoderna, eftersom så många av eleverna inte är nöjda med de metoder som används idag. Detta i sin tur kan vara en anledning till att vissa elever inte klarar sig igenom grundskolan med godkänt resultat. Åtminstone borde det gälla för de elever som har svårt att anpassa sig till lärarens metoder. Det tycks i alla fall gälla för vår undersökning men vi vet inte hur generellt detta är. Det här är frågor som vi själva utarbetat och de saknar motsvarighet i Skolverkets undersökning (2004).

Vi håller med Ahlberg (2001), som menar att det krävs av lärarna att de bl a förstår hur människor lär. Såväl Bengt-Eric Andersson som Mats Ekholm (Boström, 2002) har kritiserat lärare generellt för att vara dåliga på att utveckla skolans arbetssätt genom att anpassa inlärningsmetoderna till elevernas behov. Redan Rousseau (Egidius 1999) skriver att eleverna själva måste komma fram till hur de vill hantera sitt lärande. Lärarens uppgift är, enligt Rousseau, att skapa problemsituationer som är anpassade till elevernas mognad. För att klara detta krävs, enligt Ahlberg (2001) såväl ”kunskap i ämnet, didaktisk medvetenhet och förståelse för hur människor lär” (Ahlberg, 2001, s 27). Men det krävs inte bara didaktisk medvetenhet utan även resurser, som Y-skolans rektor påpekar. Han menar att det kan leda till frustration hos lärare om de upplever att resurserna inte räcker.

Engagemang

”Kunskap har med deltagande och aktivt engagemang att göra.” (Lave och Wenger i Dysthe 2003) Hur kan man som lärare göra för att få engagerade elever? Selberg (2001) visar i sin forskning att elevernas engagemang ökar om de får möjligheter att påverka sitt eget lärande. Författaren menar att om engagemanget ska öka krävs att eleverna får inflytande över sitt lärande och därmed möjlighet att påverka sin arbetssituation. Vår undersökning visar att 7:orna (81 %) upplevde sig vara mer engagerade än 9:orna (71 %). 76 % av alla elever i vår undersökning ansåg att de är engagerade i skolan, samma gäller för Skolverkets undersökning, dvs. 76 % (2004). Vi tycker att det är anmärkningsvärt att så stor andel (24 %) i vår undersökning, liksom i Skolverkets (2004), inte upplever att de är engagerade i skolan.

I Lpo 94 står det att undervisningen ska anpassas till elevernas behov och förutsättningar. Det står också att eleverna ska delta i planering och utvärdering av arbetet i skolan. Vi kunde med frågorna i vår enkät undersöka hur upplevelsen av att kunna vara med att bestämma påverkar det upplevda engagemanget. Och resultatet visade att om eleverna i undersökningen upplever att de får bestämma arbetsmetoden, upplever 86 % att de är engagerade. Motsvarande siffra sjunker till 65 % om de upplever att de inte får vara med att bestämma arbetsmetoder. Möjligheten att bestämma arbetsmetod har alltså betydelse för engagemanget, åtminstone för eleverna i vår undersökning.

När vi kopplade frågan om engagemang till hur väl de arbetsmetoder som används passar, såg vi att 88 % av eleverna angav att de var engagerade om arbetsmetoden passade dem medan motsvarande siffra bara var 51 % om de ansåg att arbetsmetoden inte passade dem. Vår undersökning visar att de flesta elever verkar ha en bra uppfattning om vilka arbetsmetoder som passar dem. Om eleverna anger att arbetsmetoden passar dem bra, sjunker siffran av elever som upplever sig oengagerade till 2 %.

Om eleverna får vara med att bestämma arbetsmetod och arbetsmetoden dessutom passar, leder detta till ökat engagemang?

Om man tittar på relationen mellan att eleverna upplever att de kan vara med och bestämma arbetsmetod och om de anser att arbetsmetoden passar dem och hur detta i sin tur påverkar hur engagerad de upplever att de är i skolarbetet, framträder ett mycket intressant resultat. Bland de elever som både anser att de kan vara med att bestämma arbetsmetod och där arbetsmetoden passar, uppger hela 96 % att de är engagerade. Tittar man sedan på att bestämma arbetsmetod ”lite” men arbetsmetoden fortfarande arbetsmetoden ”passar bra”, sjunker siffran till 83 %. Dessa siffror visar att om eleverna upplever att de får vara med och bestämma arbetsmetod ”lite”, påverkas det upplevda engagemanget och antalet mycket engagerade elever sjunker. Ju mindre man upplever att man kan vara med att bestämma arbetsmetod, även om man upplever att den arbetsmetod som används passar, desto lägre blir det upplevda engagemanget.

Resultatet visar vidare att då elever upplever att de kan vara med att bestämma men trots detta ofta upplever att arbetsmetoden inte passar, sjunker andelen som anger att de är engagerade till 40 %. Mönstret är sedan det omvända när det gäller om arbetsmetoden passar: eleverna upplever sig mer engagerad ju mer de upplever att de har fått vara med att bestämma arbetsmetod. Ju mindre eleverna upplever att de får vara med att bestämma och det blir en arbetsmetod som inte passar, desto fler uppger att de är engagerade. Detta kan tyda på att det är lättare att acceptera om läraren bestämmer. Men om det är så att eleverna röstar om vilken arbetsmetod som ska användas, kanske några elever känner sig som ”förlorare” om den arbetsmetod som väljs inte passar. Utifrån vår undersökning anser vi att vår uppgift som

blivande lärare är att se till att alla elever får möjlighet att, så ofta som möjligt, bestämma arbetsmetod utifrån sitt eget behov. Detta ligger också i linje med Lpo 94. Sammanställningen av inlärningsstilar och arbetsmetoder i figur 2 kan vara en hjälp för oss att bli bättre på att identifiera elevernas inlärningsstilar och hjälpa/handleda dem att hitta arbetsmetoder som passar.

Ökat inflytande kan leda till ökat engagemang, anser vi. Selberg (2001) anser ”att elevernas engagemang för lärandet ökar om de ges möjlighet att påverka sin arbetssituation”(s 39). Men det krävs, som Jarl påpekar i *Demokratins mekanismer* (red Gilljam & Hermansson, 2003) att det finns något reellt att ha inflytande över. Det kan t.ex. vara att bestämma vilka arbetsmetoder som eleven vill använda, kopplat till vad som passar bäst. Detta visar också vår undersökning. Det tycks även vara så att det finns en baksida med inflytandet om det endast är inflytande genom majoritetsbeslut. Alltså de elever som får som de vill kommer att bli mer engagerade än om läraren bestämmer arbetsmetod, men de som inte får som de vill kommer förmodligen att bli mindre engagerade. För dem är det bättre att läraren fattar beslut om vilka arbetsmetoder som ska användas.

En slutsats är att jag med min kompetens som lärare måste dela ansvaret med eleverna. Vi håller med såväl Dysthe (1995) som Säljö (2000) att en viktig förutsättning för inflytande är att det finns en dialog, en kommunikation, mellan lärare och elever och att elevernas frågor och erfarenheter tas på allvar. Det måste vara en balans mellan lärarens och elevernas utrymme, menar Dysthe (1995).

Forskningen, bl a enligt Lorentzon (1997) visar att vi människor lär på olika sätt, dvs. vi föredrar speciella metoder för att ta till oss kunskap. Forskningen, bl.a. Kveli (1994), säger också att det inte finns någon metod som är rätt eller fel, utan att det handlar om vad vi personligen föredrar. Är det så att eleverna upplever att de kan påverka hur de ska inhämta kunskap och information eller bestämmer läraren själv vilka metoder som ska användas? Vår undersökning visar att det upplevda engagemanget sjunker om undervisningssättet inte passar eleverna jämfört med när det passar dem. Det kan betyda, enligt oss, att möjligheten att påverka arbetsmetoderna har betydelse för elevernas engagemang och att deras lärare inte utgår från respektive elevs bästa sätt att lära sig på. Men det finns en baksida också och det är att det inte är bättre med möjligheten att påverka om man inte får som man vill. Då försämrades engagemanget.

Ett exempel på hur man kan göra för att skapa inflytande och delaktighet fick vi av rektorn från Y-skolan, som menar att man kan använda IUP, individuell utvecklingsplan, för att identifiera olika vägar till lärande för eleven. Förutsättningen för att komma dit är a) att elever/föräldrar förstår kursplanen, b) att eleven tar ansvar för sitt eget lärande och c) att lärarna har tillräckliga resurser att ge olika inlärningsstilar utrymme.

Vad har vi lärt oss?

En viktig lärdom för att få engagerade elever är att utveckla ett arbetssätt där varje elev själv får bestämma arbetsmetoder så långt det går. Detta kräver stora resurser, både enligt vad vi tror och vad rektorn från Y-skolan menar. Om majoriteten beslutar om en gemensam arbetsmetod, finns det en baksida med "förlorarna". Ibland verkar det vara bättre att läraren bestämmer arbetsmetod eftersom de elever, som inte får som de vill, tvingas anpassa sig till sina klasskamrater.

När vi undersökte vad som tidigare skrivits om bl a lärande hittade vi tre modeller som vi tror kan hjälpa oss lärare att bli bättre på att skapa inflytande och engagemang bland elever. Skolverket (1999) beskriver hur man kan använda ett undersökande arbetssätt, Selberg (2001) beskriver en modell för hur man skapar inflytande, se figur 1, och den sammanställning vi själva gjorde av inlärningsstilar och arbetsmetoder, se figur 2, kan hjälpa oss att identifiera inlärningsstilar och passande metoder.

Vi tror också att det är viktigt att vi, som Vygotskij (Egidius 1999) påpekar, handleder eleverna utifrån främst Lpo 94:s *Mål att uppnå*. Fokus i handledarskapet bör ligga mer på att få eleverna att inse hur de kan använda sin rätt till inflytande över sitt eget lärande än att tala om hur de ska göra för att skaffa sig de kunskaper och insikter de behöver för att fungera i ett demokratiskt samhälle. Såväl Marx (Egidius 1999) som Jarl (red Gilljam & Hermansson, 2003) anser att inflytande måste handla om sådant som har betydelse för individen.

Om jag som lärare alltid utgår från elevernas förkunskaper, använder elevernas frågor och svar för att fördjupa, kommer jag att, enligt Dysthe (1995) att kunna skapa en känsla av delaktighet hos mina elever.

Selberg (2001:108) påpekar att elever som har inflytande över sitt eget lärande får "ta ansvar för att lära sig, oftare lära sig hur man lär, får oftare ge och lyssna på förslag och idéer och lära sig av att misslyckas". Därför är det också nödvändigt att stanna upp och reflektera över det man har gjort.

Förslag till fortsatt forskning

Vi hoppas att Skolverket i nästa attitydundersökning kommer att ställa frågor om elevernas möjlighet att bestämma arbetsmetoder kopplat till deras inlärningsstilar. Det vore intressant att få reda på om eleverna generellt upplever samma sak som eleverna gjorde i vår undersökning.

Och hur är det med lärarnas insikter om kopplingen mellan arbetsmetoder och inlärningsstil? Är det så att lärare i undervisningen oftast använder de metoder de själva föredrar när de ska lära sig något nytt? Hur påverkar deras val av arbetsmetoder elevernas möjligheter att lära? Detta skulle vara intressant att ta reda på.

Det kan också vara intressant att ta reda på om föräldrarna påverkar elevernas uppfattning om hur skolan ska fungera. I vilken utsträckning tycker de att inflytande och delaktighet är viktigt? Och vad anser de om vikten av att vara med och bestämma innehåll och arbetsmetoder? Föräldrarna har förmodligen haft en skolgång där lärarna styr både innehåll och arbetsmetoder.

Referenslista

- Ahlberg, A. (2001). *Lärande och delaktighet*. Lund: Studentlitteratur.
- Bertilsson, A; Edvardsson, A och Fritzén, A. (2004). *Elevers delaktighet – ur ett lärarperspektiv*. LSU 250, Didaktisk fördjupning i ett specialpedagogiskt perspektiv HT 2004.
- Carlgren, I (Red.) (1999). *Miljöer för lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Carlgren, I och Marton, F. (2001). *Lärare av i morgon*. Stockholm: Lärarförbundets förlag.
- Dysthe, O. (1995). *Det flerstämmiga klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Dysthe, O. (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Egidius, H. (1999). *Pedagogik för 2000-talet*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Esaiasson, P; Gilljam, M; Oscarsson, H; Wängnerud, L. (2002). *Metodpraktikan*. Stockholm: Elanders Gotab.
- Gilljam, M och Hermansson, J. (2003). *Demokratins mekanismer*. Lund: Grahns Tryckeri AB.
- Holme, M, I och Solvang, B, K. (1997). *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Kveli, A-M. (1994). *Att vara lärare*. Lund: Studentlitteratur.
- Lärarförbundet. (2002). *Lärarens handbok – skollagen, läroplaner och yrkesetiska principer*. Lärarförbundet.
- Moxnes, P. (1986). *Att lära och utvecklas i arbetsmiljön*. Borås: Centraltryckeriet AB.
- Nyberg, R. (2000). *Skriv vetenskapliga uppsatser och avhandlingar med stöd av IT och Internet*. Lund: Studentlitteratur.
- Patel, R och Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Pramling Samuelsson, I och Mårdsjö, A-C. (1997). *Grundläggande färdigheter*. Lund: Studentlitteratur.
- Selberg, G. (2001). *Lärande processen då eleverna har inflytande*. Lund: Studentlitteratur.
- Skollagen. (2000). Stockholm: Elanders Gotab.
- Skolverket. (1999). *Det öppna lärorummet*. Kalmar: Lenanders tryckeri AB.
- Skolverket. (2000). *Attityder till skolan 2000. Rapport 197*. Författare: Fjellström, C; Jonsson, A; Stoltz, B-I; Soukkan, J och Österlund, H.

Skolverket. (2004). *Attityder till skolan 2003. Rapport 243*. Författare: Borgny, E; Thinsz Fjellström, C och Jonsson, A. Stockholm: Fritzes.

Stukat, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma

Trost, J.(2001). *Enkätboken*. Lund: studentlitteratur.

Utbildningsdepartementet (1998). *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet. Lpo 94 anpassad till att också omfatta förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm;Fritzes.

Internet

Boström, L. (2002). *Inlärningsstilar – en introduktion* (Boström, Nyhedsbrev Dafolo Förlag nr 3/2002). (online). Tillgänglig <http://www.larstilscenter.se/artikelram.htm>. Hämtat 16/12-2006

Lorentzon, C. (1997). *Kolb's Learning Style Inventory, LSI* . (online). Tillgänglig <http://www.kub.trollhattan.se/f-ekonomi/pc-privat/kolb1.htm>. Hämtat den 16/12-2006.

Nationalencyklopedin. (2006). (online). Tillgänglig www.ne.se. Hämtat den 12/11-2006.

Skolverket. (98:398). *Jag vill ha inflytande över allt*. (online). Tillgänglig <http://www.Skolverket.se>. Publikationer, sök *Jag vill ha inflytande över allt*. Hämtat 15/12-2006.

Skolverket. (00:577). *Med Demokrati som uppdrag*. (online). Tillgänglig <http://www.Skolverket.se>. Publikationer, sök *Med demokrati som uppdrag*. Hämtat 15/12-2003.

Utbildningsdepartementet. (1994). *Läroplaner för det frivilliga skolformerna. Lpo 94 och Lpf 94*. (online). Tillgänglig <http://www.Skolverket.se>. Publikationer, sök Lpo 94. Hämtat 12/11-28/12 2006.

Vetenskapsrådet. *Codex- Regler och riktlinjer för forskning*. (online). Tillgänglig www.codex.vr.se/oversikter/etik/etik.html. Hämtat 30/11-2006.

Bilaga 1

Hej

Först av allt vill vi tacka er alla för att ni hjälper oss med denna enkät undersökning. Resultatet kommer att vara basen i vårt examensarbete som vi skriver nu under höstterminen och förväntas vara färdigt i början av januari. Vi kommer inte att använda det som ni svarar (resultatet) på något annat sätt än i undersökningen. Enkäten är frivillig och ni kan avbryta när ni vill. I enkäten svarar ni endast vilket kön ni har och vilken årskurs ni går i, vilket innebär att ni är helt anonyma för oss.

Om eleverna tycker att vissa frågor är svåra ber vi dem att svara vad de tror att det betyder. Det är hur eleverna upplever inflytande och delaktighet som vi söker! Vi är tacksamma om ni inte diskuterar begreppen inflytande och delaktighet innan undersökningen då det kan påverka resultatet.

Vi kommer självklart att meddela er alla resultatet när det är färdigt.

Som tack för er medverkan lämnar vi en burk pepparkakor till varje klass som (om det passar) kan delas ut efter genomförd undersökning.

Med vänliga hälsningar

Anna Fritzén och Martin Karlsson

Om det är något som ni lärare undrar över så kan ni kontakta oss:

annafritzen@hotmail.com

martinkarlsson6@hotmail.com

Bilaga 2

Hur upplever elever inflytande och delaktighet

Fråga 1 Är Du tjej eller kille? Tjej Kille

Fråga 2 Vilken årskurs går Du i? År 7 År 9

Styrdokument

Fråga 3 Känner Du till att det finns en läroplan, LPO 94? Ja Nej

Fråga 4 Har du sett läroplanen, LPO 94? Ja Nej Vet inte

Fråga 5 Känner Du till att det för varje ämne finns kursplaner? Ja Nej

Har Du sett dessa kursplaner i de olika ämnena?

Fråga 6

Ja i alla ämnen	Ja i de flesta ämnen	Ja i ungefär hälften	Ja i några få ämnen	Nej inte i något ämne	Vet inte
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 7 Vet Du vilka mål Du ska nå för att få godkänt i de olika ämnena?

I alla ämnen	I de flesta ämnen	I ungefär hälften	I några få ämnen	Inte i något ämne	
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Inflytande

Fråga 8 Vad är inflytande för Dig?

Fråga 9 I vilken utsträckning anser Du Dig ha inflytande över Ditt eget lärande?

Mycket liten							Mycket stor	
1	2	3	4	5	6	7		
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐		

Fråga 10 I vilken utsträckning önskar Du ha inflytande över Ditt eget lärande?

Mycket lite							Mycket stort	
1	2	3	4	5	6	7		
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐		

Fråga 11

Vet Du att Du har rätt till inflytande över Din utbildning?

Ja Nej

Inlärnings- och arbetsmetoder

Fråga 12 Vilket sätt anser Du att Du själv lär Dig bäst på?

Kryssa i den ruta Du tycker stämmer bäst.

Genom att läsa i läroboken?

Genom att lyssna när läraren berättar och förklarar?

Genom att se på när läraren visar, för att sedan göra själv?

Genom att själv testa, göra?

Annat? _____

Fråga Vilket sätt är vanligast i skolan tycker Du?

13

Kryssa i den ruta Du tycker stämmer bäst.

Genom att läsa i
läroboken?

Genom att lyssna när
läraren berättar och
förklarar?

Genom att se på när
läraren visar, för att
sedan göra själv?

Genom att själv testa,
göra?

Annat?

Fråga 14 Vilken arbetsmetod passar Dig bäst?

Kryssa i den ruta Du tycker stämmer bäst.

Grupparbete	Enskilt arbete	Arbete i par	Lärargenomgång	Diskussioner
☐	☐	☐	☐	☐

Annat? _____

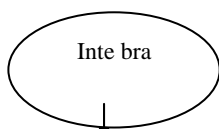
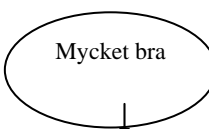
Fråga 15 Vilket sätt är vanligast i skolan tycker Du?

Kryssa i den ruta du tycker stämmer bäst.

Grupparbete	Enskilt arbete	Arbete i par	Lärargenomgång	Diskussioner
☐	☐	☐	☐	☐

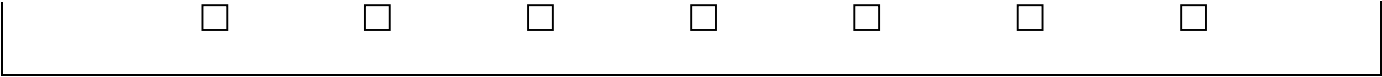
Annat? _____

Fråga 16 Hur bra, allt som allt, tycker Du att det undervisningsätt som nu finns i skolan passar Dig?

							
1	2	3	4	5	6	7	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 17 I hur stor utsträckning anser Du att Du kan vara med och påverka upplägget av lektionen så att Du lär Dig på bästa sätt?

							
1	2	3	4	5	6	7	

Delaktighet

Fråga 18

Vad är delaktighet för Dig?

Fråga 19 **Känner** Du Dig delaktig i skolans arbete?

	Väldigt mycket	Ganska mycket	Varken mycket eller litet	Ganska litet	Väldigt litet/ inte alls	Vet inte
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 20

När känner Du att Du är delaktig i ditt eget lärande? **Ge exempel**

Fråga 21 Hur mycket vill Du som elev vara med och bestämma om?

	Väldigt mycket	Ganska mycket	Varken mycket eller litet	Ganska litet	Väldigt litet/ inte alls	Vet inte
Vad Du får lära Dig i olika ämnen? ☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vilka läroböcker och andra läromedel ni ska ha i skolan? ☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hur ni ska arbeta t.ex. om ni ska arbeta i grupp, göra egna undersökningar eller lyssna på läraren? ☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hur skolmiljön t ex lokalerna och skolgården ska vara? ☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Reglerna i skolan? ☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Läxor och prov? ☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolmaten? ☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Val av skola? ☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 22 Hur mycket kan Du som elev vara med och bestämma om?

	Väldigt mycket	Ganska mycket	Varken mycket eller litet	Ganska litet	Väldigt litet/ inte alls	Vet inte
Vad Du får lära Dig i olika ämnen? ☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vilka läroböcker och andra läromedel ni ska ha i skolan? ☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hur ni ska arbeta t.ex. om ni ska arbeta i grupp, göra egna undersökningar eller lyssna på läraren? ☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hur skolmiljön t ex lokalerna och skolgården ska vara? ☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Reglerna i skolan? ☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Läxor och prov? ☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolmaten? ☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Val av skola? ☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 23

Vad tycker Du om Dina lärare?

Inga	Vet	Alla lärare	De flesta lärarna	Ungefär hälften	Några få lärare	Vet inte
		☐	☐	☐	☐	☐
		☐	☐	☐	☐	☐
		☐	☐	☐	☐	☐
		☐	☐	☐	☐	☐

Bryr sig lärarna om och tar tillvara Dina

erfarenheter och synpunkter?	☐	☐	☐	☐	☐
☐					
Behandlar lärarna flickor och pojkar lika?	☐	☐	☐	☐	☐
☐					
Sätter lärarna rättvisa betyg?				☐	☐
☐	☐	☐	☐		

Fråga 24 Hur tycker Du att det fungerar i olika ämnen i Din skola?

	I alla ämnen	I de flesta ämnen	I ungefär hälften	I några få ämnen	Inte i något ämne	Vet inte
Är läroböcker och andra läromedel bra? ☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Är arbetssätten för det mesta bra? ☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kan Du arbeta i den takt som passar just Dig? ☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Är lärarens information om hur just Du klarar Dig bra? ☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 25 Hur mycket eller lite tycker Du att Du själv bryr Dig om och engagerar Dig i skolarbetet?

- Våldigt mycket
- Ganska mycket
- Varken mycket eller litet
- Ganska litet
- Våldigt litet

Ett stort tack för Din medverkan!

Anna Fritzen och Martin Karlsson